

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

JAN ADOLF ZE SCHWARZENBERKU
A ŘÁD ZLATÉHO ROUNA

Vedoucí práce: PhDr. Rostislav Smíšek, Ph.D.

Autor práce: Kristýna Bauerová

Studijní obor: Historie – Francouzský jazyk a literatura

Ročník: čtvrtý

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma *Jan Adolf ze Schwarzenberku a Řád zlatého rouna* jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 30. dubna 2014

.....
Kristýna Bauerová

Poděkování

Chtěla bych hluboce a upřímně poděkovat PhDr. Rostislavu Smíškovi, Ph.D., za jeho cenné rady, užitečné připomínky, poskytované konzultace a laskavý přístup při vedení mé bakalářské práce. Dále bych ráda vyjádřila své vřelé poděkování mé rodině a příteli za jejich morální podporu po celou dobu mého studia. Děkuji také svým přátelům historikům a bohemistům za jejich projevenou ochotu a obětavou pomoc.

Věnování

Tuto práci bych ráda věnovala svému milovanému dědečkovi Jiřímu Machulkovi, který se pln očekávání nedožil jejího dokončení.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce se věnuje slavnostnímu udělení Řádu zlatého rouna hraběti Janu Adolfovi ze Schwarzenberku, které se uskutečnilo 1. prosince 1650 v Bruselu. Jejím cílem je zrekonstruovat průběh jednotlivých rituálních kroků slavnosti Řádu zlatého rouna. K interpretaci všech chronologicky řazených částí performance autorka přistupuje optikou jejich symbolických obsahů. Stranou zájmu však nezůstává ani analýza komunikační sítě Jana Adolfa ze Schwarzenberku jako důležitého nástroje k získání výše zmiňovaného prestižního vyznamenání. Autorka se rovněž zabývá symbolickým významem dochovaných gratulačních listů k získání řádu a konceptů poděkování hraběte ze Schwarzenberku, které zaslal svým komunikantům.

Annotation

This thesis is devoted to the ceremonial conferment of the Order of the Golden Fleece to Jan Adolf Schwarzenberg, which took place on 1 December 1650 in Brussels. Its aim is to reconstruct the course of the individual steps of the Golden Fleece ritual celebrations. The author approaches to the celebration from the symbolic content point of view in order to interpret all chronologically arranged parts of performance. Communication net analysis of Jan Adolf Schwarzenberg is also considered to be an important tool to obtain the above mentioned awards. The author also deals with symbolic meaning of preserved Greeting sheets, sent by the Count of Schwarzenberg to the communicators in order to congratulate them on obtaining the Order.

Obsah

I. Úvod.....	8
I. 1 Metodologické uchopení badatelského tématu	9
I. 2 Pramenná základna	14
I. 3 Literatura	17
II. Schwarzenberkové.....	21
III. Řád zlatého rouna	25
III. 1 Původ a symbolický význam.....	25
III. 2 Organizace Řádu zlatého rouna	29
III. 3 Vývoj Řádu zlatého rouna	34
IV. Cesta Jana Adolfa ze Schwarzenberku k Řádu zlatého rouna.....	36
V. Udělení Řádu zlatého rouna Janu Adolfovi ze Schwarzenberku.....	41
V. 1 Průběh řádového obřadu	46
VI. Řád zlatého rouna jako prostředek sebe prezentace Jana Adolfa ze Schwarzenberku	51
VII. Závěr	54
VIII. Seznam použitých pramenů a literatury	58
VIII. 1 Archivní prameny	58
VIII. 2 Staré tisky a vydané prameny	58
VIII. 3 Literatura	59
IX. Obrazové přílohy.....	64

I. Úvod

...on pourra définir la fête comme la célébration symbolique d'un objet en un temps consacré à une multiplicité d'activités collectives à fonction expressive.

(*Encyclopaedia Universalis*, corpus 9)

Šlechta zaujímala v raně novověké společnosti privilegované místo. Svě výlučné společenské postavení se mimo jiné snažila demonstrovat prostřednictvím symbolického chování a jednání. Tím si vytvářela vlastní osobitou kolektivní identitu, pomocí níž se vymezovala vůči ostatním sociálním vrstvám.¹ Ke zviditelnění zmiňované distinkce v hierarchicky uspořádané společnosti sloužily urozeným jedincům zejména přechodové rituály a rozmanité slavnosti.²

Naznačeným směrem se také ubírá předkládaná kvalifikační práce. Jejím záměrem je v duchu teoretických východisek historické antropologie a symbolické komunikace přispět ke studiu raně novověkých slavností, jež se těší v současné době velkému badatelskému zájmu.³ Autorka se zabývá slavnostním předáním Řádu zlatého rouna hraběti Janu Adolfovi ze Schwarzenberku, které se uskutečnilo 1. prosince 1650 v Bruselu. Za cíl si klade zrekonstruovat jednotlivé závazné kroky rituálu, jež souvisejí s přijetím do nejprestižnějšího řádu v období raného novověku. Dále se snaží o interpretaci symbolického poslání všech chronologicky řazených částí performance. Svoji pozornost soustředí rovněž na strukturu komunikační sítě Jana Adolfa ze Schwarzenberku, kterou tvořili potenciální přímluvci z řad urozených jedinců, s nimiž udržoval blízké kontakty. V neposlední řadě se věnuje také analýze dochovaných blahopřání zaslaných Janu Adolfovi ze Schwarzenberku k zisku Řádu

¹ Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010, s. 223.

² TAMTÉŽ, s. 275-276.

³ Ze starších prací Josef VÁLKA – Miroslav ŠTĚDRŇ, *Svátky a slavnosti v dějinách kultury*, *Opus musicum* 17, 1985, s. 289-297; Jaroslav PÁNEK, *Aristokratické slavnosti české renesance*, *Opus musicum* 19, 1987, s. 289- 297. Od devadesátých let 20. století se počet takto tematicky orientovaných prací rozrostl. Srov. Josef VÁLKA, *Barokní slavnosti*, in: Zdeněk HOJDA (ed.), *Kultura baroka v Čechách a na Moravě*, Praha 1992, s. 53-63; Jiří PEŠEK (ed.), *Pražské slavnosti a velké výstavy. Sborník příspěvků z konferencí Archivu hl. m. Prahy 1989 a 1991*, Praha 1995 (= *Documenta Pragensia* 12); TÝŽ, *Slavnost jako téma dějepisného zkoumání*, *Documenta Pragensia* 12, 1995, s. 7-25. K novějším studiím patří Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= *Opera historica* 8); Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004, s. 254-260; Václav BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006 (= *Monographia historica* 7); V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, s. 212-221, 275-287.

zlatého rouna a konceptů poděkování jako symbolických prostředků osobní reprezentace velmože předmoderní doby.

I. 1 Metodologické uchopení badatelského tématu

Na dané téma lze z koncepčního hlediska nahlížet několika úhly pohledu. V dřívějších pracích se badatelé pod vlivem klasicky vnímaných politických dějin zabývali pouhým popisem slavnostních událostí, které vytvářely pozadí „důležitější“ historie panovníků, států a dalších institucí. Nekladli přitom žádný důraz na roli prostředí, jednotlivých předmětů jako symbolických prostředků osobní reprezentace aktérů festivit. Jejich analytické práce postrádaly hlubší zamyšlení nad hodnotovým a myšlenkovým světem urozených jedinců.⁴ Vedle takto nedostatečně kritických prací vznikaly již ve dvacátých letech 20. století zejména ve francouzském prostředí studie s nadčasovou hodnotou, jež se metodologicky i koncepčně blížily k pozdějším teoretickým východiskům historické antropologie a symbolické komunikace.⁵

Za průkopnickou práci je považována kniha *Les rois thaumaturges*, kterou napsal v roce 1924 francouzský historik Marc Bloch.⁶ Ve svém pojednání o nadpřirozené moci a léčitelských schopnostech králů věnoval značnou pozornost rovněž významu královského pomazání a korunovačních rituálů především ve středověké a raně novověké Francii a Anglii. Mimo jiné se snažil prostřednictvím svého vlastního inovátorského přístupu o rozbor jednotlivých prvků ceremoniálu. Z toho důvodu bývá právem pokládán za jednoho ze zakladatelů historické

⁴ Josef VÁLKA, *Homo festivans*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Slavnosti a zábavy*, s. 5-19, zde s. 5-6.

⁵ Historická antropologie se zrodila v německy mluvících zemích na sklonku sedmdesátých let minulého století. Jinému vývoji však podléhala v západní Evropě (o tom pojednáno dále). Faktem zůstává, že mnohé teoretické podněty čerpá z německých sociálních dějin, etnografie, etnologie a z dějin mentalit, které jsou hlavním těžištěm badatelského zájmu francouzské školy Annales. Dále klade důraz na transdisciplinární přístup k analýze jednání, myšlení a pocitů konkrétního člověka. K tomu více Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002. Srov. Michael MITTERAUER – Gerd DRESSEL, *Historische Anthropologie. Ein Einführung*, Wien 1996; Georg G. IGGERS, *Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě*, Praha 2002. V českém prostředí výběrově Jan HORSKÝ, *Historická antropologie*, *Historická demografie* 17, 1993, s. 241-270; Martin NODL, *Mikrohistorie a historická antropologie*, *Dějiny – teorie – kritika* 1, 2004, č. 2, s. 237-252; Zdeněk R. NEŠPOR – Jan HORSKÝ, *Historická antropologie? Metodické problémy a paradoxy na pomezí dějepisectví, sociologie a sociální antropologie*, *Kuděj* 6, 2004, č. 1, s. 61-81; Martin NODL – Daniela TINKOVÁ (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007; Lucie STORCHOVÁ (ed.), *Conditio humana – konstanta (č)í historická proměnná? Koncepty historické antropologie a teoretické reflexe v současné historiografii*, Praha 2007.

⁶ Marc BLOCH, *Les rois thaumaturges. Étude sur le caractère surnaturel attribué à la puissance royale particulièrement en France et en Angleterre*, Paris 1924 (v překladu TÝŽ, *Králové divotvůrci. Studie o nadpřirozenosti přisuzované moci, zejména ve Francii a Anglii*, Praha 2004). K jeho osobě více Olivier DUMOULIN, *Marc Bloch*, Paris 2000.

antropologie.⁷ Rovněž se pokusil vytvořit nový koncept studia dějin mentalit. V něm zdůrazňoval zejména potřebu transdisciplinarity, jež umožňovala studium rozličných abstraktních jevů – například lidské imaginace a symbolických úkonů.⁸

Další metodologicky podnětná studie, která má dodnes velký vliv na mnohé historiky zabývající se raným novověkem, vzešla v roce 1957 z pera medievisty německého původu Ernsta Hartwiga Kantorowicze.⁹ Přínos jeho práce *The King's Two Bodies* tkví v novém konceptu vnímání panovníka „krále dvou těl – těla přirozeného a těla politického“.¹⁰ Tuto teorii uplatnil při výzkumu pohřebních královských ceremonií a rituálů. V něm upozornil na fakt, že panovnický majestát nelze zkoumat bez principu transdisciplinarity a bez vzájemných vztahů k symbolickým prostředkům, jež sloužily k reprezentaci moci a výlučného postavení panovníka v hierarchicky uspořádané středověké společnosti.

Kantorowiczova teorie krále dvou těl podnítila vznik neosymbolistické školy, která soustředila svůj zájem na poznání královské symboliky a rituálů souvisejících s královskou mocí. Od počátku šedesátých let 20. století se přikláněla k výzkumu raného novověku, až nakonec definitivně opustila období středověku. Postupem času se rozdělila na dva metodologicky odlišné badatelské proudy. Představitelé prvního z nich, Ralph E. Giesey, Sarah Hanleyová, Lawrence Bryant a Richard A. Jackson, upřeli svou pozornost k činnosti politických institucí a jejich vztahu k vladaři. Stranou zájmu neoponechali ani symbolické prostředky a rituály, jež sloužily k prezentaci panovnické moci. Východiskem k danému bádání se pro ně stala kulturní antropologie a sociální psychologie. Jejich práce vznikaly na základě studia dochovaných písemných a ikonografických pramenů i památek hmotné kultury.¹¹

⁷ O tom doslov Jacques Le Goffa v M. BLOCH, *Králové divotvůrci*, 418-519.

⁸ TAMTÉŽ.

⁹ Ernst Hartwig KANTOROWICZ, *The King's Two Bodies. A Study in Medieval Political Theology*, Princeton 1957. K jeho osobě Alain BOUREAU, *Kantorowicz: Geschichten eines Historikers*, Stuttgart 1992.

¹⁰ K tomuto konceptu TÝŽ, *Le simple corps du roi. L'impossible sacralité des souverains français XVe – XVIIIe siècle*, Paris 2000, s. 16-24. Srov. Jean-Marie APOSTOLIDÈS, *Le roi-machine. Spectacle et politique au temps de Louis XIV*, Paris 1981, s. 11-23; Ralph E. GIESEY, *Cérémonial et puissance souverain, France XVe-XVIIe siècles*, Paris 1987, s. 9-19.

¹¹ TÝŽ, *The Royal Funeral Ceremony in Renaissance France*, Geneva 1960; TÝŽ, *Cérémonial et puissance souveraine*. Srov. Sarah HANLEY, *The Lit de Justice of the Kings of France: Constitutional Ideology in Legend, Ritual, and Discourse*, Princeton 1983; Richard A. JACKSON, *Vive le roi! A history of the French Coronation from Charles V to Charles X*, Chapel Hill-London 1984; Lawrence BRYANT, *The King and the City in the Parisian Royal Entry Ceremony: Politics, Ritual and Art in the Renaissance*, Geneva 1986.

Badatelé druhého proudu – literárně zaměřeného – se ubírali odlišným směrem.¹² Přijali za svou teorii o neslučitelnosti a rozdílné vypovídací hodnotě písemných a ikonografických pramenů.¹³ Kořeny této myšlenky sahají na počátek 20. století, kdy švýcarský jazykovědec Ferdinand de Saussure definoval vlastní teorii jazyka.¹⁴ Jeho hlavní teze, že jedinec nepoužíval jazyk, aby zprostředkoval své myšlenky, nýbrž, že jeho myšlení bylo determinováno jazykem, ovlivnila právě v padesátých a šedesátých letech 20. věku vědecké diskuze o vztahu textu k historické skutečnosti.¹⁵ Z těchto diskuzí vyplynulo, že písemný pramen bylo nutné zkoumat jako samostatný celek, který se nevztahoval k historické realitě a konkrétnímu pisateli.¹⁶

Výše předložený nástin metodologických přístupů k dějinám, jež se uplatnily v západoevropské historiografii minulého století, má naznačit podobnost s teoretickým konceptem symbolické komunikace, který na sklonku devadesátých let téhož století představili Gerd Althoff a Barbara Stollberg-Rilingerová z univerzity v Münsteru.¹⁷ Pro vytvoření daného přístupu čerpali inspiraci z metodologických východisek kulturní antropologie, sociologie a fenomenologie.¹⁸ Jak již vyplývá ze samotného názvu teoretického konceptu, hlavním předmětem jejich zájmu je komunikace jako soubor verbálních a nonverbálních projevů, jež se uplatňovaly při výměně informací mezi dvěma nebo více stranami. Symbolickému poslání, které bylo spjato s tímto přenosem,

¹² Mezi nejvýznamnější představitele druhého směru patřil Louis Marin, který se ve svých studiích zabýval vztahem mezi jazykem a obrazem, pojetím a vnímáním. Louis MARIN, *Le portrait du roi*, Paris 1981; TÝŽ, *De la représentation*, Paris 1993. Dalším neméně významným byl Jean-Marie Apostolidès, který stejně jako Marin studoval formy sebe prezentace Ludvíka XIV. optikou architektury, výtvarného umění a hudby. Takto získané poznatky následně porovnával s výpověďmi dobových písemných svědectví. Jean-Marie APOSTOLIDÈS, *Le prince sacrifié. Théâtre et politique au temps de Louis XIV*, Paris 1981; TÝŽ, *Le roi-machine*. Literární směr v pozdějších letech ovlivnil další historiky. Výběrově Peter BURKE, *The Fabrication of Louis XIV.*, New Haven-London 1992; TÝŽ, *Louis XIV. Les stratégies de la gloire*, Paris 1995. Srov. Gérard SABATIER, *Versailles ou la figure du roi*, Paris 2000; Christian JOUHAUD, *Sauver le Grand-Siècle? Présence et transmission du passé*, Paris 2007.

¹³ Ben AGGER, *Critical Theory, Poststructuralism, Postmodernism: Their Sociological Relevance*, Annual Review of Sociology 17, 1991, s. 105-131.

¹⁴ Jeho práce vyšla posmrtně. Ferdinand SAUSSURE, *Cours de linguistique générale*, Paris 1916 (v českém překladu TÝŽ, *Kurs obecné lingvistiky*, Praha 1989).

¹⁵ G. G. IGGERS, *Dějepisectví ve 20. století*, s. 113-114.

¹⁶ TAMTÉŽ. Srov. Christian JOUHAUD, *Pratiques historiennes des textes*, in: Claudie REICHLER (ed.), *L'interprétation des textes*, Paris 1989, s. 53-79.

¹⁷ Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Zeremoniell, Ritual, Symbol. Neue Forschungen zur symbolischen Kommunikation in Spätmittelalter und Früher Neuzeit*, Zeitschrift für historische Forschung 27, 2000, s. 389-405; TÁŽ, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe, Thesen, Forschungsperspektiven*, Zeitschrift für historische Forschung 31, 2004, s. 489-527.

¹⁸ Z prací kulturních antropologů především Claude LÉVI-STRAUSS, *Myšlení přírodních národů*, Liberec 1996; TÝŽ, *Strukturální antropologie*, Praha 2006. Srov. Clifford GEERTZ, *Interpretace kultur. Vybrané eseje*, Praha 2000; Victor W. TURNER, *Průběh rituálu*, Brno 2004. Z řad sociologů, kteří svými pracemi ovlivnili koncept symbolické komunikace, jmenovitě Pierre Bourdieu, Max Weber, Émile Durkheim. V neposlední řadě měla vliv na zmiňovaný koncept i teorie novokantovského filosofa Ernsta Cassirera. B. STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation*, 490-492.

mohly rovněž porozumět nezúčastněné strany v určitém kolektivu.¹⁹ Z tohoto pojetí je zřejmé, že podstatnou roli v raně novověké společnosti hrály právě symboly, gesta, metafory a rituály.²⁰ Historici a historičky si proto kladou za cíl odhalit význam tohoto symbolického sdělení a tím proniknout do myšlenkového a hodnotového světa raně novověkého jedince, jehož nedílnou součástí tvořily také různorodé slavnosti a rituály.²¹

Právě práce kulturních antropologů umožňují historikům snáze pochopit úlohu rituálu ve společnosti. Zároveň jim k tomu propůjčují vhodnou terminologii.²² Na základě této terminologie lze definovat dva základní pojmy – rituál a ceremoniál.²³ Rituál je možné chápat jako souhrn po sobě jdoucích prvků symbolického jednání. V průběhu rituálu, který se odehrával podle stanoveného řádu, se od každého účastníka vyžadovalo takové chování, jaké bylo v souladu se společenským očekáváním. Uskutečněním samotného rituálu se potvrzovala platnost daného řádu ve společnosti.²⁴ V raně novověké společnosti existovaly rozmanité rituály, jež tvořily nedílnou součást jejího všedního i nekaždodenního života. Mezi ně patřily například královské rituály jako byly korunovace, slavnostní vjezdy, sňatky a pohřby.²⁵

Obrazem rituálu se v očích raně novověkého člověka stal ceremoniál, který současně představoval určitý závazný řád, v němž každému jedinci náleželo předem dané místo.²⁶ Ceremoniál jako soubor obřadných jednání a pravidel upravoval poměry například na panovnickém dvoře. Jeho hlavní funkce spočívala v manifestaci veřejné moci a prezentaci panovnického majestátu.²⁷ Vedle toho nelze opomenout ani jeho distinktivní funkci, neboť dvorský ceremoniál umožňoval příslušníkům této mocenské instituce navýšení vlastního sociálního statusu vůči šlechticům, již nebyli napojeni

¹⁹ TAMTÉŽ, s. 493-496.

²⁰ Významem symbolů ve společnosti se zabýval v padesátých letech 20. století Ernst CASSIRER, *Filosofie symbolických forem I-II*, Praha 1996. K výzkumu taktéž přispěl již zmiňovaný Clifford Geertz se svou prací pojednávající nejen o významu symbolů, ale i o přeměně jejich obsahů (srov. pozn. 18). Srov. Vladimír BORECKÝ, *Porozumění symbolu*, Praha 2003 (= Filosofická setkání 8).

²¹ B. STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation*, s. 503. Obecně ke klasifikaci rituálů Arnold van GENNEP, *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*, Praha 1997.

²² Výběrově práce Victora W. Turnera (srov. pozn. 18) a Bronislava MALINOWSKÉHO, *Sex a represe v divošské společnosti*, Praha 2007.

²³ Jiří HRBĚK, *Přehledy bádání a historiografických studií. Panovnický ceremoniál a rituál v historickém bádání začátku 21. století*, Český časopis historický 108, 2010, s. 496-518, zde s. 497.

²⁴ Jan IVANEGA, *Slavnostní vjezd Maxmiliána II. do Vídně roku 1552*, České Budějovice 2008, s. 7-8 (Bakalářská práce).

²⁵ Pavel MAREK, *Ceremoniál jako zrcadlo hierarchického uspořádání císařského dvora Ferdinanda II.*, in: Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice (= Opera historica 10), s. 371-396, zde s. 382. K rituálům více V. BŮŽEK a kol., *Společnost v českých zemích*, s. 275-287, 394-398.

²⁶ TAMTÉŽ, s. 160-161; Rostislav SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (= Monographia historica 11), s. 455.

²⁷ Pavel MAREK, *Ceremoniál jako zrcadlo hierarchického uspořádání*, zde s. 382.

na panovnický dvůr.²⁸ Ceremoniálem se řídil nejen běžný každodenní život dvorské společnosti, ale i různé slavnostní události, které se pořádaly v tomto výlučném sociálním prostoru.²⁹

Mezi zmiňované slavnostní okamžiky patřila právě ceremonie udělení Řádu zlatého rouna, jež podléhala striktnímu dodržování jednotlivých rituálních kroků. Během nich jednotliví aktéři demonstrovali prostřednictvím svého ritualizovaného chování vlastní privilegované místo v raně novověké společnosti.³⁰ K tomuto účelu sloužila jedinečnost slavnostního okamžiku se svou přepychovou výzdobou a propracovanou dramaturgií, která se odehrávala podle přesně stanoveného ceremoniálu vycházejícího ze stanov Řádu zlatého rouna. V jednotlivých částech performance se před očima dobových pozorovatelů zrcadlila svrchu zmiňovaná hierarchie společenského řádu.³¹

²⁸ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 456.

²⁹ V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, s. 212-216.

³⁰ TAMTÉŽ, s. 275.

³¹ Srov. TAMTÉŽ.

I. 2 Pramenná základna

Heuristické ukotvení předkládané kvalifikační práce spočívá zejména v bohatém souboru doposud nevyužitých písemných pramenů uložených ve Státním oblastním archivu Třeboň, oddělení Český Krumlov, v Rodinném archivu Schwarzenberků. Konkrétně se jedná o francouzsky, španělsky a italsky psané písemnosti osobní i normativní povahy.³²

Pro popis a interpretaci rituálu, během něhož Jan Adolf ze Schwarzenberku v roce 1650 obdržel Řád zlatého rouna, autorka využila francouzsky koncipovanou relaci *Relation des Ceremonies, pour la Reception de l'ordre de la Toison d'or, Messeigneurs les Marquis Sfondrato de Montafie, Comte de Buquoy, Comte de Schwarzenberg; Commise a Monseigneur le Comte d'Isenburg et de Grensass par le Roy nostre sire, Chef et souverain dudict Ordre*, jejímž pisatelem byl „Roi d'armes“ Josef Antonín Hernart.³³ Ve svém pojednání normativního charakteru popsal nejen průběh, ale i přípravu jednotlivých závazných kroků rituálu. Detailně vylíčil prostorové uspořádání interiéru i výzdobu kaple, v níž se předání vyznamenání uskutečnilo. Dále uvedl všechny závazně stanovené projevy konkrétních aktérů, které byly postupně pronášeny v různých částech dané performance.³⁴

V samotné relaci se kromě úvodního názvu nevyskytují konkrétní jména účastníků ceremonie. Jak již bylo naznačeno výše, dané pojednání přináší pouze určitou závaznou normu, jakým způsobem mělo proběhnout předání Řádu zlatého rouna Janu Adolfovi ze Schwarzenberku roku 1650. Avšak na základě dochované osobní korespondence hraběte ze Schwarzenberku lze zcela bezpečně předpokládat, že slavnostní předání zlatého rouna se uskutečnilo řádně dle předloženého scénáře. Z tohoto důvodu autorka používá ve svém výkladu minulý čas místo užitého budoucího času.

K dokreslení jednotlivých příprav daného rituálu, zejména jeho zasedacího pořádku v kapli, využila autorka španělsky psanou relaci *Breve Relaçion* od neznámého autora.³⁵ Získané poznatky konfrontovala s textem *Ceremonies de l'ordre de la Toison d'or, tenues en la ville d'Utrecht, par l'Empereur Charles V.*, který se rovněž dochoval

³² Státní oblastní archiv Třeboň (dále jen SOA), oddělení Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků (dále jen RA), fasc. 355.

³³ „Roi d'armes“ byl jedním z nejvyšších úředníků Řádu zlatého rouna. Bližší k tomuto úřadu níže, kapitola *Organizace Řádu zlatého rouna*.

³⁴ Jejich doslovné citace převzaté ze stanov Řádu zlatého rouna jsou v textu zvýrazněny tučným písmem.

³⁵ SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

v pozůstalosti Jana Adolfa ze Schwarzenberku. V něm se nachází detailní popis řádové kapituly, jež se uskutečnila 1. ledna 1545 v Utrechtu. Neznámý pisatel relace věnoval značnou pozornost popisu výzdoby interiéru kaple i sálu královského paláce, kde se konaly slavnostní bankety rytířů Řádu zlatého rouna. S velkou pečlivostí také vylíčil barvy látek, použité předměty i řádové oděvy jednotlivých aktérů performance.

Cenným materiálem pro rekonstrukci samotného průběhu rituálu jsou rovněž *Lettres patentes de nomination* – jmenovací dopisy španělského krále Filipa IV. zaslané Janu Adolfovi ze Schwarzenberku, které se dochovaly v několika verzích a kopiích. Všechny jsou datované k 1. srpnu 1650. Jejich odlišnost tkví v různé vypovídací hodnotě, protože některé obsahují dodatky, v nichž se nacházejí přesnější informace o místě a datu konání slavnostního předání Řádu zlatého rouna. Jmenovací dopisy rovněž podávají kromě praktických informací o organizaci ceremonie důležité svědectví o zásluhách Jana Adolfa ze Schwarzenberku jako hlavním důvodu pro získání Řádu zlatého rouna.

V osobní korespondenci hraběte ze Schwarzenberku se nalézají taktéž dopisy od řádového kancléře a rádce španělského krále Filipa IV. Julia Chifleta (1615-1676).³⁶ Autorka z nich nezískala pouze cenné poznatky o přípravě slavnosti a nutnosti dodržování řádného průběhu rituálu, ale i doklad o blízkém a přátelském vztahu obou korespondentů. Z tohoto důležitého faktu bude vycházet zejména při analýze komunikační sítě Jana Adolfa ze Schwarzenberku, s jejíž pomocí nakonec získal Řád zlatého rouna.

Značná pozornost bude věnována také dochovaným gratulačním listům adresovaným Janu Adolfovi ze Schwarzenberku, ve kterých mu jednotliví urození jedinci blahopřáli k přijetí do Řádu zlatého rouna.³⁷ Společně s koncepty děkovných listů, jež hrabě ze Schwarzenberku zaslal svým komunikantům, představují významný materiál k poznání symbolické distinktivní hodnoty Řádu zlatého rouna jako prostředku osobní reprezentace velmože.

Stranou zájmu autorka neponechala ani dobová literární svědectví. Zde využila tři pojednání o historii Řádu zlatého rouna.³⁸ První z nich z roku 1652 se nazývá *Breviarium historicum inclyti ordinis velleris aurei*. Sepsal ho a dedikoval Janu

³⁶ Adolf BERGER, *Studien zu den Beziehungen des Erzherzogs Leopold Wilhelm von Oesterreich zu dem Grafen Johann Adolf zu Schwarzenberg*, *Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereines zu Wien* 21, 1882, s. 52-72. K jeho osobě blíže níže, kapitola *Cesta Jana Adolfa ze Schwarzenberku za Řádem zlatého rouna*.

³⁷ Dochovaná blahopřání jsou psána v italském a francouzském jazyce.

³⁸ Názvy dobových děl byly ponechány v původním znění.

Adolfovi ze Schwarzenberku svrchu zmiňovaný Julius Chiflet.³⁹ Právě dedikace má mimořádnou vypovídací hodnotu, protože zachycuje konkrétní obraz hraběte ze Schwarzenberku v očích soudobé společnosti, v tomto případě kancléře Řádu zlatého rouna a rádce španělského krále Filipa IV. Autorem druhého pojednání *Le Blason Des Armoiries de tous les Chevaliers de l'ordre de la Toison d'or depuis la premiere institution jusques à present* z roku 1667 je Jean Baptiste Maurice, „Roi d'armes“ Řádu zlatého rouna.⁴⁰ Tato písemnost autorce pomohla identifikovat některé řádové rytíře, kteří se osobně zúčastnili slavnostní ceremonie roku 1650 v Bruselu. Současně z ní získala důležité informace k řádovým statutům z 27. listopadu 1431. Toto pojednání přináší spolu s třetím spisem *Histoire de la Toison d'or. Depuis son institution jusqu'a la cessation des chapitres généraux, tirée des archives memés de cet ordre et des écrivains qui en ont traité*, které sepsal roku 1830 baron Frédéric de Reiffenberg (1795-1850),⁴¹ rovněž významné poznatky o důležitých historických momentech a propracované organizaci této starobylé instituce.⁴²

³⁹ Julius CHIFLETIUS, *Breviarium historicum inclyti ordinis velleris aurei*, Antverpiae 1652.

⁴⁰ Jean Baptiste MAURICE, *Le Blason Des Armoiries de tous les Chevaliers de l'ordre de la Toison d'or depuis la premiere institution jusques à present*, Bruxelles 1667.

⁴¹ Frédéric baron de REIFFENBERG, *Histoire de la Toison d'or. Depuis son institution jusqu'a la cessation des chapitres généraux, tirée des archives memés de cet ordre et des écrivains qui en ont traité*, Bruxelles 1830.

⁴² Autorka cituje některé části použitých francouzských, italských a latinských písemných pramenů. Pro jejich přepis si zvolila transkripční přístup. Důsledně rozepsala často se vyskytující a obecně používané zkratky, stejně tak jména osob a názvy měsíců. Dále všechny hláskové skupiny ponechala v původním tvaru. K identifikaci jmen osob, které se vyskytovaly v daných pramenech, využila následující práce: J. B. MAURICE, *Le Blason Des Armoiries de tous les Chevaliers*; Louïs MORERI, *Le Grand dictionnaire historique ou le mélange curieux de l'histoire sacrée et profane VIII*, Amsterdam 1740; *Suite du supplément au nobiliaire des Pays-Bas, et du comté de Bourgogne*, Malines 1779; Henri PAUWELS, *La Toison d'or. Cinq siècles d'art et d'histoire. Exposition organisée par le Ministère de l'Education Nationale et de la Culture et de la ville de Bruges au Musée Communal des Beaux – Arts, Musée Groeninge, 14 juillet – 30 septembre 1962*, Bruges 1962; Emanuel Prinz zu SALM-SALM, *Die Entstehung des fürstlich Salm-Salm'schen Fideikommisses unter besonderer Berücksichtigung der vor den höchsten Reichsgerichten geführten Prozesse bis zum Pariser Brüdervegleich von 5. Juli 1771*, Monster 1996; Bernd REUSCHENBERG, „Jesus Maria und kein Quartier!“ *Johannes Ernst Freiherr von Reuschenberg zu Setterich in den Reichsfreiherrnstand erhoben*, Jahrbuch des Geschichtsverein Baesweiler 2012, č. 2, s. 29-45.

I. 3 Literatura

V českém prostředí doposud historici a historičky věnovali Řádu zlatého rouna nemalou pozornost. Jen ve výjimečných případech však ve svých pracích uplatnili teoretická východiska historické antropologie a symbolické komunikace. K dějinám samotného Řádu zlatého rouna existuje v domácí historiografii klíčová práce z pera Františka Lobkowicze, ve které zachytil nejen důležité historické okamžiky Řádu, ale i jeho organizaci a charakteristické insignie. Značnou část svého pojednání věnoval také stručným biogramům řádových rytířů.⁴³ Vznik Řádu zlatého rouna a další významná fakta o něm stručně shrnul ve své knize o středoevropské šlechtě v 19. věku Jan Županič. Současně také naznačil jeho význam v očích šlechticů v předminulém století.⁴⁴

První, kdo se s využitím moderních metodologických přístupů věnoval tématu slavnostního udělení Řádu zlatého rouna, byl Václav Bůžek ve své práci o Ferdinandovi Tyrolském a integraci české šlechty ke dvorům prvních Habsburků. Optikou výše uvedených teoretických konceptů nahlížel na ceremonie Řádu zlatého rouna, které se uskutečnily v červnu 1585 v Praze a Landshutu. Důraz kladl na jejich symbolickou rovinu, v níž se odráželo hierarchické uspořádání raně novověké společnosti a seberepresentace urozených jedinců. Dále svoji pozornost upřel k vnímání slavnostního okamžiku v dobové literatuře a tisku.⁴⁵

Symbolickým významem Řádu zlatého rouna v očích raně novověkého urozeného jedince se zabývala Marie Mírková. Ve svém pojednání analyzovala strategii Adama Matyáše z Trauttmansdorffu, prostřednictvím které se snažil získat zlaté rouno. Toto vyznamenání mělo v očích soudobé urozené společnosti symbolicky potvrdit a udržet vysokou rodovou prestiž.⁴⁶ Na poznání významové hodnoty Řádu zlatého rouna jako prostředku reprezentace šlechtice v komunikačním prostoru císařského dvora se podílel také Pavel Marek.⁴⁷

⁴³ František LOBKOWICZ, *Zlaté rouno v Čechách*, Praha 1991 (= Heraldika a genealogie 24); TÝŽ, *Encyklopedie řádů a vyznamenání*, Praha 1995.

⁴⁴ Jan ŽUPANIČ, *Nová šlechta rakouského císařství*, Praha 2006, s. 241-245.

⁴⁵ V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem*, s. 237-249; TÝŽ, *Symboly rituálu. Slavnost Řádu zlatého v Praze a Landshutu roku 1585*, in: Jirí MIKULEC – Miloslav POLÍVKA (edd.), *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka I*, Praha 2007, s. 296-302.

⁴⁶ Marie MÍRKOVÁ, *Řád zlatého rouna a rodová prestiž Adama Matyáše z Trauttmansdorffu*, in: Václav BŮŽEK - Jaroslav DIBELKA (edd.), *Utváření identity ve vrstvách paměti*, České Budějovice 2011 (= Opera historica 15), s. 249-282. O významu přijetí do Řádu zlatého rouna jako výrazu osobní prestiže urozených jedinců podnětně Jeroen DUINDAM, *Vienna and Versailles. The Courts of Europe's Dynastic Rivals, 1550-1780*, Cambridge 2003, s. 182-183.

⁴⁷ Pavel MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha z Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna*, České Budějovice 2005, s. 198, 221; TÝŽ,

Pro studium Řádu zlatého rouna jsou dostupné i četné zahraniční publikace. Ve francouzském a belgickém prostředí přispěli především k poznání vzniku, vývoje a organizačního chodu této významné instituce svými díly například Jean-Philippe Lecat, Henri Pauwels, Pierre Houart a Maxime Benoît-Jeannin.⁴⁸ Stranou pozornosti nelze ponechat německé a rakouské badatele v čele s Karlem Vocelkou a Lynne Hellerovou, kteří se ve své práci o životě Habsburků stručně věnovali dějinám Řádu zlatého rouna a naznačili jeho symbolickou hodnotou v očích vládnoucí dynastie.⁴⁹

Přibližně stejný zájem poutal také v české i zahraniční historiografii šlechtický rod Schwarzenberků. O historii tohoto rodu vzniklo několik publikací. K nejstarším genealogicky pojatým pracím v českém prostředí patří dílo Antonína Markuse *Rod knížat ze Schwarzenberku*. Antonín Markus započal svůj výklad pojednáním o legendárních předcích a na něj plynule navázal biogramy jednotlivých příslušníků rodu až do počátku 20. století.⁵⁰ Dalším, kdo se zabýval dějinami Schwarzenberků, byl archivář Jiří Zálaha. Ten rovněž přispíval svými statěmi o tomto šlechtickém rodě do časopisu *Obnovená tradice*, který vydává historický spolek Schwarzenberg v Českých Budějovicích.⁵¹ Prozatím poslední odbornou práci o Schwarzenbercích připravili Martin Gaži, Zdeněk Bezecný a Martin C. Putna. Jednotlivé sborníkové studie

Ceremoniál jako zrcadlo hierarchického uspořádání, s. 378, 384-385; V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, s. 199, 270-271, 482. Ze zahraničních badatelů výběrově Mark HENGERER, *Kaiserhof und Adel in der Mitte des 17. Jahrhunderts. Eine Kommunikationsgeschichte der Macht in der Vormoderne*, Konstanz 2004, s. 573-577. Srov. Andreas PEČAR, *Die Ökonomie der Ehre. Der höfische Adel am Kaiserhof Karls VI. (1711-1740)*, Darmstadt 2003, s. 40-41, 173-180.

⁴⁸ Jean-Philippe LECAT, *Le siècle de la Toison d'or*, Paris 1986. Seznam všech řádových rytířů až do roku 1962 uvedl ve své práci H. PAUWELS, *La Toison d'or*. Jedinečný pohled na dějiny Řádu zlatého rouna koncipované podle jednotlivých suverénů přináší Pierre HOUART – Maxime BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or. La prodigieuse aventure d'un ordre éblouissant de Philippe le Bon à nos jours*, Bruxelles 2006. K tomu také kvalifikační práce Delphine FERRY, *L'ordre de la Toison d'or sous le règne de Charles Quint: Introduction, évolution et apports dans le royaume espagnol (1517-1556)*, Dijon 2001. Rovněž španělští historikové se zajímali o dějiny Řádu zlatého rouna. Jejich práce shrnul Pavel MAREK, *Komunikace šlechticů mezi Prahou a Madridem v 16. a 17. století. Teze habilitační práce*, in Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 427-466, zde s. 457.

⁴⁹ Karl VOCELKA – Lynne HELLER, *Život Habsburků. Kultura a mentalita jednoho rodu*, Praha 2012, s. 207-210. Ze starších prací o dějinách Řádu zlatého rouna výběrově Erwin M. AUER, *Die Präbende des Ordens vom Goldenen Vlies*, Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs 15, 1962, s. 1-62; Charles DE TERLINDEN, *Der Orden vom Goldenen Vlies*, Wien-München 1970; Annemarie WEBER, *Der österreichische Orden vom Goldenen Vlies. Geschichte und Problem*, Bonn 1971 (Disertační práce); Hermann FILLITZ – Martina PIPPAL, *Der Schatz des Ordens vom Goldenen Vlies*, Salzburg-Wien 1988.

⁵⁰ Antonín MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Třeboň 1936.

⁵¹ Jiří ZÁLOHA, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*, Hluboká nad Vltavou 1991; TÝŽ, *O původu Schwarzenberků*, *Obnovená tradice* 12, 2001, s. 56.

se zaměřují na výzkum dané problematiky v období od 17. století do poloviny 20. století.⁵²

Ze zahraničních prací nelze nezmínit monografii, kterou sepsal Karel VI. ze Schwarzenberku.⁵³ Nejnovější pohled na dějiny Schwarzenberků však přináší vědecká publikace z roku 2012 *Les Schwarzenberg. Une famille dans l'histoire de l'Europe XVIe – XXIe siècle*. Tato práce vznikla pod vedením Oliviera Chalína a Ivo Cermana. Její kostru tvoří tři vzájemně propojené tematické celky. První z nich zahrnuje studie, jež pojednávají o službách jednotlivých rodových příslušníků Habsburkům a dalším evropským panovníkům. Další část se zabývá vírou, kulturou a uměním Schwarzenberků. Na ni navazuje poslední část, která se věnuje majetkovému zázemí a životnímu stylu tohoto původem říšského šlechtického rodu. Mezi autory takto pojatých studií lze nalézt rovněž české historiky – například Zdeňka Bezecného, Václava Bůžka, Martina Gažiho, Václava Grubhoffera, Rostislava Smíška a další.⁵⁴

Životním osudům Jana Adolfa ze Schwarzenberku se doposud věnovalo pouze několik historiků. V popředí jejich zájmu stála především veřejná činnost tohoto barokního velmože. Mezi prvními upozornil na osobu šlechtice ve své prosopograficky orientované práci o tajné radě – poradním orgánu císaře v otázkách vnitřní i zahraniční politiky habsburské monarchie – anglický historik Henry Frederik Schwarz.⁵⁵ Po něm přinesl cenné poznatky o dvorské službě pozdějšího knížete ze Schwarzenberku Stefan Siennell, který se zabýval tajnou konferencí za vlády Leopolda I.⁵⁶ Nejnovější pohled na postavu Jana Adolfa ze Schwarzenberku přinesly studie Rostislava Smíška. V nich se zaměřil zejména na jeho dvorskou kariéru a sňatkovou politiku.⁵⁷ Optikou osobního

⁵² Martin GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.

⁵³ Karl zu SCHWARZENBERG, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg*, Neustadt an der Aisch 1963 (= Veröffentlichungen der Gesellschaft für fränkische Geschichte IX. Darstellungen aus der fränkischen Geschichte 16).

⁵⁴ Olivier CHALINE – Ivo CERMAN (edd.), *Les Schwarzenberg. Une famille dans l'histoire de l'Europe XVIe – XXIe siècles*, Paris 2012.

⁵⁵ Henry Frederik SCHWARZ, *The Imperial Privy Council in the Seventeenth Century. With a Supplement Henry Frederik Schwarz and John I. Coddington, The Social Structure of the Imperial Privy Council 1600-1674*, Cambridge 1943.

⁵⁶ Stefan SIENELL, *Die Geheime Konferenz unter Kaiser Leopold I. Personelle Strukturen und Methoden zur politischen Entscheidungsfindung am Wiener Hof*, Frankfurt am Main-Berlin-Bern-Bruxelles-New York-Oxford-Wien 2001.

⁵⁷ Rostislav SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (= Monographia historica 11); TÝŽ, *Šlechtic a sňatek ve druhé polovině 17. století. Sňatkové strategie Jana Adolfa a Ferdinanda ze Schwarzenberku*, Folia Historica Bohemica 24, 2009, č. 1, s. 167-198; TÝŽ, *Johann Adolf et Ferdinand, deux carrières de Courtisan*, in: O. CHALINE – I. CERMAN (edd.), *Les Schwarzenberg*, s. 65-79.

deníku hraběte ze Schwarzenberku z roku 1657 také nastínil každodenní život na císařském dvoře v polovině 17. století.⁵⁸

⁵⁸ TÝŽ, *Císařský dvůr v polovině 17. století očima nejvyššího hofmistra arciknížete Leopolda Viléma. Deník Jana Adolfa ze Schwarzenberku z roku 1657*, Folia Historica Bohemica 27, 2012, č. 2, s. 263-314. Deníkem Jana Adolfa ze Schwarzenberku se zabýval rovněž Jean Bérenger, kterému se však příliš nepodařilo postihnout kompletní vypovídací hodnotu tohoto osobního pramenu. Jean BÉRENGER, *Deník Jana Adolfa ze Schwarzenberku*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 41-56.

II. Schwarzenberkové

Schwarzenberkové, jeden z nejvýznamnějších říšských šlechtických rodů, odvozují svůj původ od pánů ze Seinsheimu, kteří sídlili ve 12. století v oblasti Dolních Frank. Tam se nacházela starobylá tvrz Seinsheim.⁵⁹ Za nejstaršího předka Schwarzenberků lze považovat rytíře Siegfrieda ze Seinsheimu, jehož existence je doložena v listině Fridricha Barbarossy z roku 1172.⁶⁰ Nicméně v listině bamberského biskupa Eberharda z roku 1155 je možné nalézt dalšího údajného předka – Eisperta ze Seinsheimu.⁶¹ Podstatným faktem však zůstává, že za zakladatele schwarzenberského rodu je pokládán Erkinger (1362-1437), který zakoupil hrad a panství Schwarzenberk. Na základě toho Erkinger rozšířil své rodové jméno o přídomek na Schwarzenberku.⁶² Jeho potomci postupně vynechávali původní rodové jméno a začali používat pouze přídomek ze Schwarzenberku.⁶³

Erkinger byl také prvním příslušníkem rodu, jenž se aktivně podílel na dění v Království českém. V roce 1410 bojoval proti Prusům a zúčastnil se křížové výpravy vedené proti husitům.⁶⁴ Zároveň poskytoval císaři Zikmundovi Lucemburskému nemalé peněžní půjčky na financování křížáckých výprav. Za poskytnuté půjčky mu císař dal do zástavy v roce 1422 některé české hrady a města – Točnick, Žebrák, Kadaň, Žatec, Beroun a dvůr v Libanicích.⁶⁵ V roce 1429 byl Erkinger za svou loajalitu a věrné služby povýšen do stavu říšských svobodných pánů.⁶⁶ Po jeho smrti v roce 1437 se rod rozdělil na dvě větve – stefansberskou a hohlenlandsberskou.⁶⁷

K nejvýznamnějším představitelům stefansberské rodové linie nepochybně patřil Adolf I. ze Schwarzenberku (1551-1600). Svůj život zasvětil vojenské kariéře. Bojoval v řadě armád – bavorské, španělské i kolínského kurfiřta.⁶⁸ V roce 1594 vstoupil do služeb rakouských Habsburků. Záhy se zúčastnil tažení proti Turkům v Uhrách.⁶⁹ V té době již zastával hodnost nejvyššího císařského velitele.⁷⁰ O tři roky později

⁵⁹ J. ZÁLOHA, *O původu Schwarzenberků*, s. 56. O tom více Jean BÉRENGER, *Adolphe Schwarzenberg (1551-1600), premier Feldmarschall de la famille*, in: O. CHALINE – I. CERMAN (edd.), *Les Schwarzenberg*, s. 51-63.

⁶⁰ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 3.

⁶¹ J. ZÁLOHA, *O původu Schwarzenberků*, s. 56.

⁶² A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 3.

⁶³ TAMTÉŽ.

⁶⁴ TAMTÉŽ, s. 3-4; J. ZÁLOHA, *Stručné dějiny*, s. 1.

⁶⁵ TAMTÉŽ.

⁶⁶ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 4.

⁶⁷ J. ZÁLOHA, *Stručné dějiny*, s. 1.

⁶⁸ J. BÉRENGER, *Adolphe Schwarzenberg*, s. 52.

⁶⁹ TAMTÉŽ; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 104.

⁷⁰ J. BÉRENGER, *Adolphe Schwarzenberg*, s. 54-55.

povýšil na polního maršálka. Současně byl jmenován vojenským velitelem císařské metropole.⁷¹ Osudovým okamžikem v jeho kariéře se stalo hrdinské dobytí turecké pevnosti Ráb roku 1598. Svým činem zabránil chystanému tureckému útoku na Vídeň.⁷² V roce 1599 získal od Rudolfa II. za své věrné služby habsburské monarchii diplom, který ho povyšoval do stavu říšských hrabat. Avšak nově získaný titul dlouho neužíval, neboť o rok později – 1600 – během obléhání Pápy podlehl smrtelnému zranění.⁷³

Jeho jediný syn Adam ze Schwarzenberku (1583-1641) započal svoji životní dráhu po vzoru svého otce na tureckém bojišti.⁷⁴ V roce 1610 vstoupil do služeb braniborského kurfiřta Jiřího Viléma (1595-1640). U něho zastával nejdříve úřad tajného rady.⁷⁵ Po získání jeho důvěry se stal prezidentem tajné rady a nejvyšším komorníkem. V těchto úřadech působil v rozmezí let 1619-1640.⁷⁶ Postupem času patřil k nejvlivnějším osobám na braniborském dvoře, kde hájil prohabsburské zájmy. Ve dvacátých letech 17. století se mu podařilo prostřednictvím svého vydobytého postavení položit pevné základy dalšímu mocenskému vzestupu schwarzenberského rodu.⁷⁷ Vlastním přičiněním byl v roce 1625 zvolen mistrem johanitského řádu v Braniborské marce.⁷⁸ Obrat nastal ve třicátých letech, kdy postupně začal ztrácet svůj vliv i získané postavení. Po smrti svého ochránce Jiřího Viléma roku 1640 upadl v nemilost u nového braniborského kurfiřta Fridricha Viléma (1620-1688).⁷⁹ Adam ze Schwarzenberku zemřel na následky mrtvice roku 1644.⁸⁰ Z manželského svazku s Markétou z Pallantu se narodili dva synové – František Hartard (1614-1636) a Jan Adolf (1615-1683).⁸¹

Jan Adolf ze Schwarzenberku se narodil 20. září 1615 ve Weibelskirchenu.⁸² Jelikož jeho matka zemřela krátce po porodu, své ranné dětství strávil se svým starším bratrem Františkem Hartradem u babičky Magdaleny z Reiffenberku.⁸³ V letech 1630

⁷¹ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 10.

⁷² TAMTÉŽ; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 104.

⁷³ TAMTÉŽ.

⁷⁴ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 10-11.

⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 11.

⁷⁶ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 105.

⁷⁷ TAMTÉŽ; K. zu SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 111.

⁷⁸ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 105.

⁷⁹ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 11.

⁸⁰ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 105.

⁸¹ K svatbě Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu blíže Nikola MICHŇOVÁ, *Svatba Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu roku 1613*, České Budějovice 2011 (Bakalářská práce).

⁸² A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 12.

⁸³ TAMTÉŽ.

až 1636 oba mladíci absolvovali kavalírskou cestu po západní Evropě.⁸⁴ Roku 1635 vstoupil Jan Adolf na přání otce do řádu johanitů. Nicméně následujícího roku byl nucen z něho vystoupit, protože po náhlé smrti svého staršího bratra převzal správu nad rodovým majetkem.⁸⁵

Svoji novou veřejnou kariéru započal u vídeňského dvora, kde působil od roku 1637 jako komorník.⁸⁶ O tři roky později ho Ferdinand III. jmenoval císařským dvorním radou.⁸⁷ V roce 1645 vstoupil do služeb arciknížete Leopolda Viléma (1614-1662), mladšího bratra císaře, a od roku 1647 místodržícího ve Španělském Nizozemí. Zde postupně zastával úřad nejvyššího komorníka, nejvyššího štolmistra a po roce 1656 se stal nejvyšším hofmistrem arciknížete.⁸⁸ Právě v Bruselu se vytvořilo pevné přátelské pouto mezi arciknížetem Leopoldem Vilémem a jeho věrným služebníkem Janem Adolfem ze Schwarzenberku.⁸⁹ Oba urozené jedince rovněž spojovala láska k umění. Byli vášnivými sběrateli uměleckých předmětů – obrazů, gobelínů, nábytku. Díky tomu hrabě ze Schwarzenberku položil základy k pozdějším bohatým schwarzenberským sbírkám.⁹⁰

Roku 1650 obdržel Jan Adolf ze Schwarzenberku od španělského krále Filipa IV. Řád zlatého rouna.⁹¹ Spolu s ním získal i mimořádnou španělskou penzi, která mu však nebyla nikdy vyplacena, a další finanční odměny.⁹² V roce 1653 opustil definitivně Brusel a odebral se zpět k vídeňskému dvoru, kam se o tři roky později vrátil také arcikníže Leopold Vilém.⁹³ Po jeho návratu mu nadále hrabě ze Schwarzenberku věrně sloužil. Kromě toho mu poskytoval i štědré finanční půjčky.⁹⁴ Za ně získal roku 1654

⁸⁴ J. BÉRENGER, *Deník Jana Adolfa ze Schwarzenberku*, s. 42.

⁸⁵ A. MARKUS, *Rod knížat*, s. 12.

⁸⁶ H. F. SCHWARZ, *The Imperial Privy Council*, s. 336-340.

⁸⁷ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr v polovině 17. století*, s. 265.

⁸⁸ TAMTÉŽ.

⁸⁹ O přátelském vztahu Jana Adolfa ze Schwarzenberku a arciknížete Leopolda Viléma svědčí také množství dochované vzájemné osobní korespondence, ve které si například Leopold Vilém stěžoval Janu Adolfovi na nezkrtnou vášnivost belgických žen. Na tento problém mu pragmatický hrabě odpověděl, že se má vyvarovat těchto dobrodružství a radši se věnovat řádnému plnění svých každodenních povinností. Renate SCHREIBER, „*Ein Galeria nach meinem Humor*.“ *Erzherzog Leopold Wilhelm*, Wien 2005 (= *Schriften des Kunsthistorischen Museum* 8), s. 37. O blízkém vztahu obou urozců více A. BERGER, *Studien zu den Beziehungen*. A především vzájemné dopisy Jana Adolfa ze Schwarzenberku s arciknížetem Leopoldem Vilémem, uložené v SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 357.

⁹⁰ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 13.

⁹¹ O tom dopis španělského krále Filipa IV. Janu Adolfovi ze Schwarzenberku z 1. srpna 1650. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

⁹² K tomu R. SCHREIBER, „*Ein Galeria nach meinem Humor*“, s. 43-45.

⁹³ TAMTÉŽ.

⁹⁴ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 13-14.

od císaře Ferdinanda III. do zástavy některá panství v Království českém.⁹⁵ O šest let později mu císař Leopold I. postoupil panství Třeboň.⁹⁶ Dne 28. července 1670 Leopold I. jmenoval Jana Adolfa ze Schwarzenberku prezidentem říšské dvorské rady.⁹⁷ O rok později se dočkal rovněž povýšení do knížecího stavu.⁹⁸ Kníže Jan Adolf ze Schwarzenberku zemřel 26. května 1683 na zámku v Laxenburku.⁹⁹ Zanechal po sobě dva potomky – Ferdinanda a Marii Arnoštku, kteří vzešli z manželského svazku s Marií Justinou ze Starhemberku.¹⁰⁰

⁹⁵ J. ZÁLOHA, *Stručné dějiny*, s. 2-3.

⁹⁶ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 14.

⁹⁷ R. SMÍŠEK, *Johann Adolf et Ferdinand*, s. 66.

⁹⁸ Posléze měli mít nárok na knížecí titul pouze prvorození synové. O tom J. ZÁLOHA, *Stručné dějiny*, s. 3.

⁹⁹ R. SMÍŠEK, *Johann Adolf et Ferdinand*, s. 67.

¹⁰⁰ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 16.

III. Řád zlatého rouna

III. 1 Původ a symbolický význam řádu

Založení Řádu zlatého rouna je spjato se jménem burgundského vévody Filipa Dobrého (1396-1467), který 10. ledna 1430, v den své svatby s Isabelou Portugalskou (1397-1471), veřejně vyhlásil v Bruggách za přítomnosti „Roi d'armes“ vznik nového řádu.¹⁰¹ Zároveň jmenoval prvních 24 řádových rytířů.¹⁰² Ve své podstatě Filip Dobrý navázal na starodávnou tradici utváření rytířských řádů v blízkosti panovníka za politickým a náboženským účelem.

K těmto rytířským řádům patřil například Řád Genette (L'ordre de la Genette), jenž založil Karel Martel (686-741) roku 732 po slavném vítězství Franků nad arabskou armádou u Poitiers.¹⁰³ O tři století později – v roce 1022 – byl ustanoven Robertem Zbožným (970-1031) Řád hvězdy Matky Boží (L'ordre de Notre-Dame de l'Étoile).¹⁰⁴ Následně vznikl pod záštitou krále Eduarda III. (1312-1377) roku 1348 na území Anglického království Podvazkový řád (L'ordre de la Jarretière).¹⁰⁵ Rovněž savojský hrabě Amadeus VI. (1334-1383) zřídil v roce 1362 rytířský řád, který pojmenoval Řád řetězu (L'ordre du Collier).¹⁰⁶ Neméně známý byl Řád zlatého stromu (L'ordre de l'Arbre d'or), jenž založil roku 1403 burgundský vévoda Filip Statečný (1342-1404).¹⁰⁷ Posléze francouzský král Karel VI. (1368-1422) ustanovil v roce 1410 Řád rytířstva krále zlatého slunce (L'ordre de la chevalerie du Roi du Soleil d'or).¹⁰⁸

Myšlenka vytvoření Řádu zlatého rouna se zrodila již dříve, přesněji po drtivé porážce křesťanů tureckou armádou u Nikopole 28. září 1396.¹⁰⁹ V té době francouzský

¹⁰¹ H. PAUWELS, *La Toison d'or*, s. 22. Srov. F. baron de REIFFENBERG, *Histoire de la Toison d'or*.

¹⁰² Mezi prvními jmenovanými rytíři byli Jan II. Lucemburský, Jan de Villiers, Petr Lucemburský, Antonín de Vergy, Jan de Croÿ a další. O tom více P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 10.

¹⁰³ TAMTÉŽ, s. 7; Jaroslav KUDRNA a kol., *Dějiny Francie*, Praha 1988, s. 52.

¹⁰⁴ V některé literatuře se lze setkat se zkráceným názvem Řád hvězdy. P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 7.

¹⁰⁵ TAMTÉŽ.

¹⁰⁶ V roce 1518 byl tento řád přejmenován na Řád zvěstování (L'ordre de l'Annonciade). TAMTÉŽ.

¹⁰⁷ Laurent HABLOT, *Ordres et devise des ducs de Bourgogne. Catalogue de l'exposition Le temps des princes des fleurs de lis. L'art à la cour de Bourgogne, 1364-1419*, Dijon 2004, s. 81-83.

¹⁰⁸ P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 7.

¹⁰⁹ Křížová výprava v čele se Zikmundem Lucemburským měla ukončit turecký nápor na Uherské království a zároveň přerušit turecké obléhání Konstantinopole. Kruciáty se účastnily ve velkém počtu francouzské a burgundské jednotky. Křesťané byli odhodláni porazit Turky jednu provzdy. Avšak záhy utrpěli katastrofální porážku od Bajezidovy armády. Do zajetí padl například budoucí burgundský vévoda a syn Filipa Statečného Jan Nebojácny (1371-1419). Olivier MARIN, *Filip Dobrý, Burgundsko a křížové výpravy*, in: Jaroslav SVÁTEK a kol. (edd.), *Guillebert de Lannoy. Cesty a poselstva*, Praha 2009, s. 19-20.

šlechtic Filip de Mézières zaslal burgundskému vévodovi Filipovi Statečnému svůj návrh na vytvoření mezinárodního rytířského řádu, jehož hlavním úkolem by bylo vést boj proti expandující Osmanské říši.¹¹⁰ V jeho konceptu lze spatřovat myšlenku vzkříšení křižáckých výprav. Přestože byl Filip Statečný příznivě nakloněn tomuto návrhu, nikdy ho neuskutečnil.¹¹¹ Své ambice vložil do rodinného burgundského řádu – Řádu zlatého stromu, který lze považovat za přímého předchůdce Řádu zlatého rouna.¹¹² V roce 1404 Filip Statečný poprvé dekoroval řetězem zdobeným zlatým stromem, lvem a orlem mužské členy svého rodu a některé vysoce postavené hodnostáře burgundského dvora – komorníky a hofmistry.¹¹³

V udělování burgundského řádu mužským příslušníkům svého rodu pokračoval Jan Nebojácny (1371-1419), nástupce Filipa Statečného.¹¹⁴ Provedl však několik změn týkajících se samotného vyznamenání. Dosavadní řetěz, který byl zdobený pouze jedním zlatým stromem, nahradil řetězem vytvořeným z dvanácti stromů oddělených truhlářskými hoblíky a hoblinami.¹¹⁵ Hoblík s odletujícími hoblinami symbolicky odkazoval na zmenšení moci případných rivalů.¹¹⁶ Poté Filip Dobrý zaměnil hoblíky a hobliny za křesadla a křesací kameny, jež korespondovaly s devizou řádu: „*Udeří dřívě, než vzplane plamen*“ („*Ante ferit, quam flamma micet*“). Odtud pocházely hlavní motivy budoucího Řádu zlatého rouna.¹¹⁷

Při hledání rozhodujícího podnětu k vytvoření Řádu zlatého rouna je možné se domnívat, že se Filip Dobrý inspiroval také návrhem Filipa de Mézières na ustanovení mezinárodního rytířského řádu. Další důležitou pohnutku na založení vlastního řádu mohla pro Filipa Dobrého představovat nabídka vévody Jana de Bedford (1389-1435)¹¹⁸ na udělení Podvazkového řádu.¹¹⁹ Jelikož se burgundský vévoda nechtěl stát oficiálním spojencem Anglie, bylo pro něj nejschůdnějším východiskem z této ožehavé situace

¹¹⁰ F. LOBKOWICZ, *Zlaté Rouno*, s. 181.

¹¹¹ TAMTÉŽ.

¹¹² Michel PASTOUREAU, *Emblèmes et symboles de la Toison d'or*, in: Pierre COCKSHAW (ed.), *L'ordre de la Toison d'or de Philippe Le Bon à Philippe Le Beau (1430-1505), idéal ou reflet d'une société?*, Bruxelles 1996, s. 99-106.

¹¹³ F. LOBKOWICZ, *Zlaté Rouno*, s. 181.

¹¹⁴ TAMTÉŽ.

¹¹⁵ TAMTÉŽ.

¹¹⁶ K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 207.

¹¹⁷ F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s. 181.

¹¹⁸ Jan de Lancastre, vévoda de Bedford, se stal v roce 1422 regentem Francouzského království, které spravoval za nezletilého anglického krále Jindřicha VI. J. KUDRNA a kol., *Dějiny Francie*; P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 8.

¹¹⁹ TAMTÉŽ.

založení vlastního řádu.¹²⁰ Tímto krokem rovněž uskutečnil svůj dlouhodobý záměr připoutat k sobě pevněji burgundskou šlechtu.¹²¹ Protože se Burgundské vévodství skládalo i z držav za hranicemi historického území Burgundska,¹²² snažil se Filip Dobrý nalézt prostředky, kterými by si zajistil poslušnost a oddanost jednotlivých šlechticů svého vévodství.¹²³ Dále nelze opomenout ani fakt, že nový řád – Řád zlatého rouna – vznikl za účelem podpory a ochrany katolické církve: „*Pour maintenir l'Eglise qui est de Dieu maison, j'ai mis sus le noble Ordre, qu'on nomme la Toison.*“¹²⁴ Filip Dobrý tímto krokem symbolicky převzal úlohu prvního bojovníka křesťanské Evropy proti nevěřícím.¹²⁵ Řád zlatého rouna byl oficiálně uznán až po schválení řádových statut papežem Evženem IV. Ten při té příležitosti vydal roku 1433 bulu *Regnum universalis ecclesiae*.¹²⁶

Symbolický význam Řádu spočíval v odkazu na starořeckou báji o mýtickém hrdinovi Jásónovi a Argonautech. Loď Argó s posádkou směřovala do Kolchidy, jež se nacházela na východním pobřeží Černého moře. Cílem výpravy se stalo zlaté rouno krále Aiéta. Jásón se svými věrnými druhy a za pomoci kouzelnice Médey statečně zdolal všechny nástrahy.¹²⁷ Vrátil se zpět do Řecka s ukořistěným zlatým rounem, které přivezl svému strýci Peliovi.¹²⁸ Ten mu za to slíbil, že se vzdá vlády nad královstvím Iolcos. Avšak svůj slib nedodržel. Proto ho Médea za pomoci kruté lsti odstranila z trůnu. K násilnému činu využila důvěřivosti Peliových dcer, které probodly vlastního otce. Domnívaly se totiž, že Médea nahradí jeho starou krev kouzelnou bylinnou směsí. Jásón i Médea byli posléze vyhnáni z království.¹²⁹

Pro Filipa Dobrého představoval Jásón a Argonauti ideál rytířské statečnosti. Lze usuzovat, že zmiňovaný příběh inspiroval Filipa Dobrého uspořádat protitureckou

¹²⁰ TAMTĚŽ; F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s. 182; K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 208. Srov. J. CHIFLETIUS, *Breviarium historicum incliti ordinis velleris aurei*.

¹²¹ D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 7-8; M. MÍRKOVÁ, *Řád zlatého rouna*, s. 253.

¹²² „*Filip z milosti Boží vévoda burgundský, Lotharingie, Brabantu a Limburku, hrabě flanderský, z Artois, z Burgundska Palatin a z Namuru, markýz sv. Říše a pán v Salins a Malines, administrátor, správce, vladař a dědic zemí a hrabství Henegavska, Hollandu, Zélandu a Fríska.*“ Citováno z Václav DRŠKA, *Dějiny Burgundska. Nomen Burgundiae ve středověku*, České Budějovice 2011, s. 259-260.

¹²³ TAMTĚŽ, s. 266-268; D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 7-8.

¹²⁴ „*K podpoře církve, která je Božím domem, jsem založil vznešený řád, nazvaný rounem.*“ K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 208.

¹²⁵ V. DRŠKA, *Dějiny Burgundska*, s. 269.

¹²⁶ D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 17-18; F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s. 182.

¹²⁷ Kouzelnice Médea, dcera krále Aiéta, se zamilovala do Jásóna, jemuž pomohla získat zlaté rouno. Poté odplula s výpravou zpět do Řecka, aby unikla hněvu svého otce. James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991, s. 193, 267.

¹²⁸ Král Peliás násilně sesadil z trůnu předchozího krále Aisóna, otce Jásóna. TAMTĚŽ, s. 41, 268, 345.

¹²⁹ TAMTĚŽ, s. 193, 268; D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 18; Publius OVIDIUS NASO, *Proměny*, Praha 1958, s. 192-207.

křížovou výpravu, jež by odčinila porážku křižáků u Nikopole v roce 1396. Avšak k jejímu uskutečnění nikdy nedošlo.¹³⁰

Zlaté rouno však bylo symbolicky spojováno ještě s dalším důležitým odkazem rozšířeným především v okruhu kléru. Jednalo se o příběh starozákonního soudce Gedeóna, kterého povolal Bůh, aby osvobodil izraelský lid z útlaku krutých Madianitů.¹³¹ Gedeón požádal Hospodina o znamení, že zvítězí v nadcházejícím boji nad nepřáteli.¹³² Přál si, aby Bůh smočil ranní rosou beránčí rouno rozložené na zemi a přitom ji zanechal suchou. Hospodin jeho přání splnil. Přesto Gedeón požadoval na důkaz jeho podpory ještě jedno znamení. Tentokrát chtěl, aby beránčí rouno zůstalo suché a země mokrá. I podruhé mu Hospodin vyhověl.¹³³

Hrdinské činy šlechtěného Jásóna i moudrého Gedeóna se staly v symbolické rovině vzorem rytířské statečnosti.¹³⁴ Jejich příběhy tvořily základ pro interpretaci symbolického původu Řádu zlatého rouna. Nicméně od roku 1468 vznikaly další symbolické asociace biblických příběhů, ve kterých se vyskytovalo rouno, s rytířskými ctnostmi. Spravedlnost znázorňovalo rouno židovského patriarchy Jákoba, věrnost rouno moábského krále Měši, trpělivost rouno proroka Jóba a laskavost rouno izraelského krále Davida.¹³⁵

Od svého založení se Řád zlatého rouna nacházel pod ochranou svatého Ondřeje a Panny Marie. Svatý Ondřej, jeden z dvanácti apoštolů Ježíše Krista, byl již dříve patronem Burgundského vévodství. Z tohoto faktu lze usuzovat, že si Filip Dobrý vybral svatého Ondřeje proto, aby zdůraznil místo původu Řádu.¹³⁶ Důležitost patrona se rovněž projevovala při samotném řádovém rituálu, kdy každý nový rytíř musel složit přísahu a zároveň se dotýkat svatoondřejského kříže a evangelií.¹³⁷ Podle tradice se v kříži nacházel úlomek pravého Kristova kříže.¹³⁸ Druhá patronka, Panna Maria, byla považována za matku a ochránkyni Řádu zlatého rouna. Její úloha spočívala v péči o rytíře až do konce jejich pozemských dnů. Současně je symbolicky nabádala k pokoře a poslušnosti.¹³⁹

¹³⁰ D. FERRY, *L'ordre de la Toison*, s. 18; F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, 186; M. MÍRKOVÁ, *Řád zlatého rouna*, s. 253.

¹³¹ P. František MIKULÁŠEK, *Starý zákon co nám říká*, Praha 1993, s. 128-129.

¹³² M. MÍRKOVÁ, *Řád zlatého rouna*, s. 253; D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 19.

¹³³ J. HALL, *Slovník námětů*, s. 145.

¹³⁴ P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 13.

¹³⁵ TAMTÉŽ; D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 19; J. HALL, *Slovník námětů*, s. 108, 179, 200.

¹³⁶ V. DRŠKA, *Dějiny Burgundska*, s. 271.

¹³⁷ M. PASTOUREAU, *Emblèmes et symboles de la Toison d'or*, s. 99-106.

¹³⁸ K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 208.

¹³⁹ D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 21.

III. 2 Organizace Řádu zlatého rouna

V organizaci Řádu zlatého rouna lze spatřovat některé rysy, které byly podobné s organizací náboženských bratrstev. Obě instituce pořádaly pravidelná setkání všech členů během svátku jejich patrona. Rovněž podléhaly určitému systému stanov.¹⁴⁰ Statuta Řádu zlatého rouna upravovala vnitřní poměry, počet členů, emblémy řádu, podmínky kandidatury a volby úředníků, průběh a okolnosti související s konáním kapitul.¹⁴¹ Stanovy byly sepsány v burgundském dialektu v listopadu 1431.¹⁴² Každý člen, rytíř, samotný suverén i úředníci museli respektovat kodifikovaný systém statut. Za případné nedodržování či jejich porušení hrozilo vyloučení z Řádu zlatého rouna.¹⁴³ V průběhu času stanovy podléhaly změnám a vznikaly různé reedice. Navíc v 16. století z důvodu zvyšující se internacionalizace Řádu zlatého rouna byly přeloženy do latiny, hlavního komunikačního jazyka středověku a raného novověku.¹⁴⁴

Podstata Řádu zlatého rouna spočívala v prezentaci rytířských ctností a morálky. Představovala symbolické sjednocení rodového a mravního šlechtictví.¹⁴⁵ Jinými slovy šlo o spojení urozeného původu a morální vznešenosti, což odpovídalo kritériím výběru nových řádových rytířů.¹⁴⁶ Zpočátku byli noví členové voleni na základě svých zásluh – většinou vojenských úspěchů – všemi rytíři a suverénem Řádu zlatého rouna během konání řádových kapitul.¹⁴⁷ Od roku 1477 byl Řád zlatého rouna udělován věrným služebníkům a stoupencům prohabsburské politiky, jelikož se dědicem a suverénem burgundského řádu stal představitel habsburského rodu.¹⁴⁸ Poněvadž byl během řádové kapituly v roce 1559 zvolen řádovými příslušníky proti vůli suveréna novým členem Antonín de Lalaing (1533-1568), rozhodl se španělský král a suverén Řádu zlatého rouna Filip II. (1527-1598) zrušit všeobecné hlasovací právo všech řádových členů. Papež Řehoř XIII. (1502-1585) jeho počín písemně potvrdil v roce 1577. Od té doby měl právo jmenovat nové řádové rytíře pouze suverén.¹⁴⁹ Posléze Filip II. rovněž zrušil řádové kapituly. Tím však narušil dosavadní vnímání Řádu jako bratrstva rytířů.

¹⁴⁰ TAMTÉŽ, s. 17-18.

¹⁴¹ Řádové kapituly byly oficiální schůze všech členů Řádu zlatého rouna. Více k tomu níže, s. 32.

¹⁴² P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 11; D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 8-9.

¹⁴³ TAMTÉŽ.

¹⁴⁴ TAMTÉŽ. Srov. Peter BURKE, *Jazyky a společenství v raně novověké Evropě*, Praha 2011, s. 41-55.

¹⁴⁵ M. MÍRKOVÁ, *Řád zlatého rouna*, s. 249.

¹⁴⁶ Další nezbytným požadavkem bylo, aby nominovaní rytíři nebyli členy jiných řádů. Zmiňovaná podmínka se však od 18. století příliš nedodržovala. F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s. 198.

¹⁴⁷ P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 10, 12.

¹⁴⁸ F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s. 190; M. MÍRKOVÁ, *Řád zlatého rouna*, s. 255.

¹⁴⁹ P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 12.

Stejně jako řádová organizace se měnil i počet nositelů zlatého beránčího rouna. Při vyhlášení vzniku Řádu zlatého rouna v roce 1430 Filip Dobrý jmenoval prvních 24 rytířů.¹⁵⁰ Na základě řádových stanov, jež byly zveřejněny v průběhu konání první řádové kapituly v roce 1431, se počet členů omezil na 31. Změna nastala až za císaře Karla V. (1500-1558), který zvýšil počet řádových rytířů na 51. Filip IV. (1605-1665) jej dokonce navýšil o dalších 10.¹⁵¹ Poté bylo omezení týkající se počtu definitivně zrušeno. Přesto udělení zlatého rouna nepozbylo nádech jedinečnosti a distinkce, jež odlišovaly člena a nositele řádu od ostatních příslušníků urozené raně novověké evropské společnosti.¹⁵²

Základním atributem Řádu, který každý člen obdržel při svém jmenování, byl zlatý řetěz s beránčím rounem, jehož hlava směřovala heraldicky doprava a nohy volně dolů.¹⁵³ Beránek přepásaný kruhovým prstencem visel na řetězu zdobeném 28 černě smaltovanými křesacími kameny s bílými tečkami a zlatými plameny. Mezi křesacími kameny se nacházely do sebe vložené zlaté ocílky. Základní motivy potvrzují devizu řádu: „*Udeří dříve, než vzplane plamen*“ („*Ante ferit, quam flamma micet*“).¹⁵⁴ Dle nařízení řádových stanov z roku 1431 tvořil zlatý řetěz nezbytnou součást každodenního oděvu rytířů Řádu zlatého rouna, neboť odlišoval svého držitele od ostatních neurozených jedinců.¹⁵⁵ Protože měl řádový řetěz pro svého nositele nesmírnou hodnotu, vznikaly pro účely běžného nošení nejrůznější repliky zlatého rouna.¹⁵⁶ Nelze rovněž opomenout skutečnost, že zlatý řetěz s beránčím rounem byl rytíři pouze zapůjčen po dobu jeho života. Poté musel být navrácen zpět do vlastnictví Řádu zlatého rouna.¹⁵⁷

Během řádové kapituly v Bruselu roku 1516 suverén Řádu Karel V. povolil rytířům nosit – kvůli velké váze řetězu – beránčí rouno zavěšené na červené stuze.¹⁵⁸ Výjimku tvořily pouze slavnostní okamžiky Řádu – například svatodušní svátky či

¹⁵⁰ V. DRŠKA, *Dějiny Burgundska*, s. 269.

¹⁵¹ F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s. 189; P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 11.

¹⁵² M. MÍRKOVÁ, *Řád zlatého rouna*, s. 249; F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s. 189.

¹⁵³ TAMTÉŽ, s. 183.

¹⁵⁴ TAMTÉŽ, s. 181-183.

¹⁵⁵ P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 11; D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 11.

¹⁵⁶ Srov. Pavel R. POKORNÝ, *Zlaté rouno Viléma z Rožmberka*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 401-403, zde s. 402.

¹⁵⁷ TAMTÉŽ.

¹⁵⁸ F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s. 183; D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 31-32.

řádová setkání. Pro tyto příležitosti si rytíři museli vzít originální řádový řetěz.¹⁵⁹ Až do konce 16. století byl zlatý řetěz s beránčím rounem jedinou reprezentativní insignií Řádu zlatého rouna na veřejnosti. Poté vznikl složitě propracovaný řádový odznak nošený na červené stuze kolem krku, který odkazoval na symbolický původ Řádu. Tradiční beránčí rouno viselo na zlaté ocílce, na níž byl vyobrazen bájný boj Jásóna s drakem a plavba Argonautů.¹⁶⁰ Důležitou součástí přívěšku tvořila další deviza Řádu zlatého rouna: „*Velká odměna za námahu*“ („*Pretium laborum non vile*“).¹⁶¹ Mezi další charakteristický atribut patřil řádový oděv, jenž se skládal ze sametového červeného taláru a pláště bohatě zdobeného zlatým lemováním s křesacími kameny a ocílkami.¹⁶² Na hlavě rytíři nosili čepici stejné barvy s červenou stuhou, nazývanou *chaperon*. Ostatní oděvní doplňky – punčochy a boty – byly též červené.¹⁶³

Administrativní chod Řádu zlatého rouna měli na starost čtyři volení úředníci.¹⁶⁴ Prvním z nich byl kancléř (*chancelier*), který zastával úřad nejvyššího duchovního představitele Řádu. Kancléřem se mohl stát pouze člověk s teologickým vzděláním. Během konání kapitul kancléř pronášel kázání, v nichž pokaždé velebil vznešenost zlatého rouna. Tím symbolicky nabádal rytíře, aby vždy jednali morálně a vedli příkladný život. Rovněž měl na starosti pohřební modlitby za zesnulé rytíře.¹⁶⁵ Jeho pravomoc se však neomezovala pouze na kázání, ale dotýkala se i trestání řádových rytířů za přečiny proti stanovám Řádu. Tyto přečiny se projednávaly v průběhu konání řádových kapitul. Poté kancléř v souladu s řádovými stanovami navrhl vhodný trest.¹⁶⁶

Organizace slavnostních ceremonií, včetně řádových kapitul, podléhala velmi striktnímu a přesně danému řádu. Z toho důvodu bylo nutné, aby na její přípravu a průběh dohlížel „*Roi d'armes*“.¹⁶⁷ Podle starobylé tradice byl rovněž nazýván „*Toison d'or*“. „*Roi d'armes*“ zastával rovněž úřad heraldika. Ověřoval urozenost nových kandidátů. Zároveň zpravoval velmistra Řádu zlatého rouna o úmrtí kteréhokoliv

¹⁵⁹ TAMTÉŽ.

¹⁶⁰ F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s. 183.

¹⁶¹ TAMTÉŽ, s. 183; D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 12.

¹⁶² Červená barva symbolizovala aristokratický původ jedinice. P. MAREK, *Ceremoniál jako zrcadlo hierarchického uspořádání*, s. 385.

¹⁶³ F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s. 186. O tom také *Ceremonies de l'ordre de la Toison d'or, tenues en la ville d'Utrecht, par l'Empereur Charles V.* SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

¹⁶⁴ P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 12.

¹⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 12-13.

¹⁶⁶ TAMTÉŽ; D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 13.

¹⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 14.

z řádových členů. „Roi d'armes“ nosil řádový řetěz obohacený o 52 znaků rytířů a velmistra, nazývaný *Potence*.¹⁶⁸

Průběh kapitul zapisoval řádový písař (*greffier*). Kromě toho zaznamenával skutky a činy rytířů Řádu zlatého rouna do knihy, jež byla určená k tomuto účelu. Dále měl na starost knihu řádových stanov.¹⁶⁹ Nezbytným předpokladem pro vykonávání tohoto úřadu byla znalost latiny a románských jazyků – zejména francouzštiny. To souviselo se skutečností, že většina řádových kapitul se zprvu konala ve francouzském a belgickém Nizozemí.¹⁷⁰

Čtveřici řádových úředníků uzavíral správce pokladny (*trésorier*). Jelikož jeho kompetence byla spjata s ochranou veškerého řádového majetku, vykonával svěřený úřad v Bruselu, kde se nacházela pokladnice Řádu zlatého rouna.¹⁷¹ Do ní se ukládaly veškeré listiny, privilegia, mandáty související s Řádem, dále řádové klenoty, relikvie, ozdoby, šatstvo a tapisérie. Správce pokladny rovněž důsledně dohlížel na to, aby po smrti řádových rytířů byly všechny zapůjčené věci – zlatý řetěz a řádový oděv – vráceny zpět do vlastnictví Řádu zlatého rouna. V neposlední řadě zapisoval výdaje, zisky, renty a dary Řádu zlatého rouna.¹⁷²

Kapituly, oficiální zasedání všech řádových členů i úředníků Řádu zlatého rouna, měly být zprvu organizovány jednou za tři roky, ale často se konaly v různých intervalech. Řádové kapituly symbolicky začínaly 30. listopadu, v den svátku svatého Ondřeje.¹⁷³ První kapitula se uskutečnila roku 1431 v Lille, během níž byla zveřejněna řádová statuta.¹⁷⁴ Téměř všechny řádové schůze se pořádaly v Nizozemí, protože zde Filip Dobrý často pobýval – přesněji na dvorech v Bruselu a Lille.¹⁷⁵ Průběh celé kapituly podléhal přesně stanovenému ceremoníálu, o kterém byli všichni rytíři řádně zpraveni.¹⁷⁶ Několik dní před uspořádáním kapituly obdrželi řádoví rytíři dopis, v němž se nacházely důležité informace – místo a čas konání kapituly.¹⁷⁷ Suverén Řádu zlatého

¹⁶⁸ P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 14.

¹⁶⁹ TAMTÉŽ.

¹⁷⁰ TAMTÉŽ, s. 14-15.

¹⁷¹ TAMTÉŽ.

¹⁷² TAMTÉŽ; D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 13.

¹⁷³ P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 15.

¹⁷⁴ D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 15.

¹⁷⁵ V. DRŠKA, *Dějiny Burgundska*, s. 266-267. Z doposud neobjasněných důvodů tvořily výjimku roky 1433 a 1519, kdy se kapituly konaly ve Svaté kapli ve vévodském paláci v Dijonu a Barceloně. P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 15.

¹⁷⁶ Srov. *Ceremonies de l'ordre de la Toison d'or, tenues en la ville d'Utrecht, par l'Empereur Charles V.* SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

¹⁷⁷ D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 15.

rouna rovněž požádal několik řádových rytířů, aby přijeli dříve, neboť s nimi chtěl projednat témata, o kterých se poté diskutovalo v průběhu kapituly.¹⁷⁸

Bývalo zvykem, že se kapitula konala po dobu čtyř dní. První den se všichni řádoví rytíři sešli na smluveném místě. Tam se oblékli do svých řádových oděvů. Poté se všichni účastníci vydali v hierarchicky uspořádaném průvodu, na jehož konci – na vrcholu pomyslné pyramidy – krácel samotný suverén, ke kapli.¹⁷⁹ Kapitula byla zahájena slavnostní mší na počest svatého Ondřeje.¹⁸⁰ Druhý den se konala zádušní mše za zesnulé rytíře Řádu zlatého rouna. Pro tuto příležitost si rytíři oblékli černý řádový oděv. Mše svatá, jež probíhala třetího dne, byla zasvěcena Panně Marii.¹⁸¹ Po každé mši následoval slavnostní banket v knížecím paláci, během něhož každému hostu příslušelo přesně dané místo v hierarchicky uspořádaném zasedacím pořádku.¹⁸² Den posléze zakončila večerní bohoslužba.¹⁸³ Čtvrtého dne začalo samotné řádové zasedání. V jeho průběhu se projednávaly vybrané otázky. Zároveň se hodnotilo chování řádových rytířů.¹⁸⁴ Za velmi závažné přestupky (například za dezerci z boje, herezi a zradu) dokonce hrozilo viníkům vyloučení z Řádu zlatého rouna.¹⁸⁵ Během řádového shromáždění rovněž byli do Řádu přijímáni noví rytíři. Po ukončení oficiální části řádového shromáždění následovaly rozličné kratochvíle, zejména turnaje.¹⁸⁶

¹⁷⁸ TAMTÉŽ.

¹⁷⁹ *Ceremonies de l'ordre de la Toison d'or, tenues en la ville d'Utrecht, par l'Empereur Charles V.* SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355. O hierarchicky uspořádané společnosti na panovnickém dvoře blíže V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemích*, s. 212-222.

¹⁸⁰ K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 209.

¹⁸¹ D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 16.

¹⁸² O tom *Ceremonies de l'ordre de la Toison d'or, tenues en la ville d'Utrecht, par l'Empereur Charles V.* SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

¹⁸³ TAMTÉŽ.

¹⁸⁴ D. FERRY, *L'ordre de la Toison d'or*, s. 17; P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 16.

¹⁸⁵ K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 208.

¹⁸⁶ P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 16.

III. 3 Vývoj Řádu zlatého rouna

Burgundský vévoda Karel Smělý zemřel bez mužského dědice 5. ledna 1477. Po jeho smrti přešel Řád zlatého rouna společně s Burgundským vévodstvím do rukou arciknížete Maxmiliána Habsburského (1459-1519), manžela jeho jediné dcery Marie (1457-1482).¹⁸⁷ Budoucí císař Maxmilián I. byl jmenován oficiálně velmistrem Řádu 31. dubna 1478 v Bruggách.¹⁸⁸ Skutečnost, že burgundský řád přešel do rukou Habsburků, sehrála v dějinách habsburské dynastie významnou roli. I přesto, že potomci Rudolfa I. tento řád nezaložili, po celá staletí ho považovali za svůj tradiční dynastický řád.¹⁸⁹

Dalším důležitým mezníkem v dějinách Řádu zlatého rouna byl rok 1700, neboť v tomto roce zemřel bez potomků poslední Habsburk na španělském trůně Karel II. (1661-1700).¹⁹⁰ Následně vypukla válka o dědictví španělské, během které se mělo rozhodnout i o osudu zlatého rouna. Avšak už na počátku mnohaletého konfliktu se Řád zlatého rouna rozdělil na dva samostatně fungující řády – rakouský a španělský.¹⁹¹ Každý z nich měl svého vlastního velmistra. Suverénem španělského řádu se stal budoucí španělský král Filip V. (1683-1746) z rodu Bourbonů, zatímco v čele rakouského řádu stanul budoucí císař Karel VI. (1643-1690).¹⁹²

Oba samostatné řády se vyvíjely zcela odlišným způsobem.¹⁹³ Jediným společným znakem zůstalo beráncí rouno obohacené u rakouského řádu o císařskou orlici, u španělského o kastilskou věž.¹⁹⁴ Největší rozdíl spočíval v samotném udělování Řádu zlatého rouna.¹⁹⁵ Rakouský řád respektoval původní stanovy burgundského řádu. Tím se zároveň hlásil k jeho slavné minulosti. Habsburští velmistři i nadále udělovali Řád zlatého rouna věrným stoupencům vlastní politiky. Současně striktně dodržovali prvotní požadavek pro udělení zlatého rouna, neboť vybírali nové řádové rytíře pouze z řad katolických šlechticů.¹⁹⁶ Jedinou výjimku představoval anglický král Jiří IV. (1762-1830), jenž se stal v roce 1814 členem Řádu zlatého rouna. Jednalo se však o pouhou diplomatickou zdvořilost na počest vítězství nad Napoleonem Bonapartem

¹⁸⁷ F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s 190.

¹⁸⁸ TAMTÉŽ.

¹⁸⁹ K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 207-208.

¹⁹⁰ F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s 196.

¹⁹¹ TAMTÉŽ; P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 231.

¹⁹² Po smrti císaře Karla VI. v roce 1740 se Řád zlatého rouna dostal do držení rodu habsbursko-lotrinského. F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s 196.

¹⁹³ K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 210.

¹⁹⁴ TAMTÉŽ.

¹⁹⁵ F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s 196.

¹⁹⁶ TAMTÉŽ; K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 210.

v bitvě u Lipska roku 1813.¹⁹⁷ Protože král Jiří IV. nesložil řádovou přísahu, neměl právo nosit řádový odznak.¹⁹⁸

Ve Španělsku Řád zlatého rouna postupně ztratil svoji prvotní podstatu, která vycházela ze spojení urozeného původu a katolického vyznání řádových rytířů, neboť do něj byli přijímáni nekatolíci i osoby neurozeného původu.¹⁹⁹ Roku 1847 se dokonce oficiálně stal řádem civilním.²⁰⁰ Posléze nastala i další změna, jež se týkala jmenování nových rytířů. Až do roku 1851 mohl jmenovat nové řádové členy pouze velmistr. Počínaje tímto rokem muselo být každé jmenování schváleno španělskou ministerskou radou.²⁰¹

¹⁹⁷ J. KUDRNA a kol., *Dějiny Francie*, s. 348; F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s. 198.

¹⁹⁸ TAMTÉŽ.

¹⁹⁹ TAMTÉŽ; K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 210.

²⁰⁰ TAMTÉŽ.

²⁰¹ F. LOBKOWICZ, *Zlaté rouno*, s. 198.

IV. Cesta Jana Adolfa ze Schwarzenberku za Řádem zlatého rouna

Na počátku 17. století patřilo propůjčení zlatého řetězu s beránčím rounem k nejvýznamnějším poctám, kterých mohli urození jedinci v habsburském soustátí dosáhnout.²⁰² Z toho důvodu se zmiňovaní šlechtici snažili všemožnými prostředky o přijetí do Řádu zlatého rouna.²⁰³ Členy této exkluzivní skupiny osob se pravidelně stávali představitelé evropských panovnických rodů, říšská knížata a příslušníci šlechtických rodin, jež svými činy nějakým způsobem podporovali prohabsburskou politiku.²⁰⁴ Nositelé zlatého rouna zaujímali výjimečné místo v urozené raně novověké společnosti. Nemalou měrou k tomu přispívala skutečnost, že počet řádových rytířů byl omezen.²⁰⁵

Zde je třeba zdůraznit, že Řád zlatého rouna uděloval od roku 1477 vždy jeden z potomků Rudolfa I.²⁰⁶ Počínaje synem císaře Maxmiliána, Filipem Sličným (1478-1506), jenž se stal roku 1504 prvním španělským králem z rodu Habsburků, byl velmistrem Řádu zlatého rouna až do roku 1700 vždy představitel španělské větve habsburské dynastie.²⁰⁷ Tato skutečnost se zásadním způsobem promítala do vzájemných vztahů obou rodových linií.²⁰⁸ Španělský král uděloval zmiňované vyznamenání urozeným jedincům za jejich věrné služby Habsburkům. Jeho rozhodnutí nezáviselo na souhlasu císaře či stávajících řádových rytířů, neboť výhradně velmistři Řádu zlatého rouna náležela od roku 1577 kompetence nominovat nové rytíře dle vlastního uvážení.²⁰⁹

Nicméně císař mu doporučoval prostřednictvím svého vyslance na madridském dvoře vlastní kandidáty z řad vysokých dvorských úředníků a vojenských velitelů,

²⁰² M. MÍRKOVÁ, *Řád zlatého rouna*, s. 254.

²⁰³ Srov. strategie Adama Matyáše z Trauttmansdorffu ohledně zisku Řádu zlatého rouna. M. MÍRKOVÁ, *Řád zlatého rouna*, s. 259-280.

²⁰⁴ TAMTÉŽ, s. 254.

²⁰⁵ TAMTÉŽ. Více o postavení držitelů Řádu zlatého rouna na císařském dvoře P. MAREK, *Ceremoniál jako zrcadlo hierarchického uspořádání*, s. 371-396. Srov. K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 208.

²⁰⁶ TAMTÉŽ, s. 255; Karel VOCELKA – Walter POHL, *Habsburkové – historie jednoho evropského rodu*, Praha 1996, s. 88.

²⁰⁷ Filip Sličný, hrabě flanderský, uzavřel sňatek roku 1496 s Janou Kastilskou, dcerou Isabely I. Kastilské a Ferdinanda II. Aragonského. V roce 1504, po smrti své matky Isabely I., se Jana stala dědičkou Kastilského království. O tom Brigitte HAMANNOVÁ, *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 1996, s. 111-112; K. VOCELKA – W. POHL, *Habsburkové*, s. 88, 102; Manuel Fernández ÁLVAREZ, *Jana Šílená, zajatyně z Tordesillasu*, Praha 2002, s. 39, 48.

²⁰⁸ M. MÍRKOVÁ, *Řád zlatého rouna*, s. 255.

²⁰⁹ P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 12.

případně dalších osob, protože si chtěl zajistit jejich oddanou službu.²¹⁰ Z této skutečnosti vyplývá, že ambasador představoval v očích šlechticů ze střední Evropy vhodného přímluvce u španělského krále.²¹¹ Neméně důležitou úlohu při přímluvě mohli také sehrát samotní řádoví rytíři, kteří zastávali vlivné úřady na císařském nebo španělském královském dvoře.²¹²

Potencionální kandidáti na udělení Řádu zlatého rouna si často vytvářeli hluboce promyšlené strategie, aby dosáhli vytouženého přijetí do nejprestižnějšího řádu na prahu novověku. Využívali nejen rozličných přímluvců, ale rovněž sami upozorňovali španělského krále na své činy a zásluhy jak na poli válečném, tak politickém. Často vyzdvihovali své věrné služby Habsburkům zejména v nejvyšších dvorských úřadech.²¹³ V neposlední řadě urození jedinci odkazovali na své předky, kteří obdrželi Řád zlatého rouna.²¹⁴

V případě Jana Adolfa ze Schwarzenberku lze prostřednictvím dochovaných písemných pramenů identifikovat hned několik možných přímluvců. Jedním z nich byl bezesporu arcikníže Leopold Vilém, který mohl při své přímluvě u španělského krále Filipa IV. nebo u císaře Ferdinanda III. použít hned dva vhodné argumenty, proč by měl být Jan Adolf ze Schwarzenberku dekorován zlatým rounem.²¹⁵ První vycházel ze skutečnosti, že se hrabě ze Schwarzenberku aktivně podílel na vojenských tažení – zejména do Nizozemí – během třicetileté války. Právě jeho věrnou službu potomkům Rudolfa I. v průběhu válečných tažení do „Horní a Dolní Germánie“ zmínil také řádový kancléř Julius Chiflet v dedikaci svého díla *Breviarium historicum inclyti ordinis velleris aurei* Schwarzenberkovi.²¹⁶

Zda šlo nakonec o hlavní důvod, proč španělský král odměnil Jana Adolfa ze Schwarzenberku Řádem zlatého rouna, nelze nijak pramenně doložit. Nicméně zajímavou skutečností zůstává, že hrabě ze Schwarzenberku byl jmenován řádovým

²¹⁰ Blíže o strategii císaře Leopolda I. při doporučování kandidátů na udělení Řádu zlatého rouna M. MÍRKOVÁ, *Řád zlatého rouna*, s. 276-277.

²¹¹ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 318, 356.

²¹² Srov. M. MÍRKOVÁ, *Řád zlatého rouna*, s. 255, 273.

²¹³ Srov. strategie Adama Matyáše z Trauttmansdorffu TAMTÉŽ, s. 259-280.

²¹⁴ TAMTÉŽ, s. 256-257.

²¹⁵ V přijímacím dopisu španělského krále Filipa IV. Janu Adolfovi ze Schwarzenberku z 1. srpna 1650 se přímo odkazuje na referenci arciknížete Leopolda Viléma: „*Mon cousin, pour la satisfaction que J'ay de vostre personne qualité, merites, servirs, et loubles comportements selon le bon raport qui m'at esté faict par mon bon cousin L'Archiduc Leopold Gouverneur et Capitaine General de mes pais bas et de Bourgogne*“. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

²¹⁶ Horní Germánie se rozkládala na území dnešních francouzských východních regionů (Jura, Alsasko), na území dnešního západního Švýcarska a jihozápadního Německa. Dolní Germánie zahrnovala oblast dnešního jižního Nizozemska, severozápadního Německa a východní Belgie. Srov. J. CHIFLETIUS, *Breviarium historicum inclyti ordinis velleris aurei*.

rytířem společně se dvěma dalšími šlechtici – markýzem Zikmundem Sfondrato de Montafie (†1652) a hrabětem Karlem Albertem Buquoyem (1607-1663), kteří se proslavili na evropských bojištích během třicetileté války.²¹⁷ Tento fakt přímo vybízí k zamyšlení se nad tím, zda se nejednalo o určitý záměr. Opomenout nelze ani okolnost, že všichni tři urození jedinci působili ve službách španělského krále Filipa IV. Hrabě Jan Adolf ze Schwarzenberku i markýz Zikmund Sfondrato de Montafie zastávali úřad nejvyššího válečného rady španělského krále.²¹⁸ Hrabě Karel Albert Buquoy byl generálem jezdeckva ve Španělském Nizozemí.²¹⁹

Dalším možným argumentem arciknížete Leopolda Viléma se stala věrná služba Jana Adolfa ze Schwarzenberku, kterou opakovaně prokazoval během jejich společného pobytu v Bruselu. Arcikníže si nesmírně cenil věcných rad i loajality svého důvěrníka. Tuto skutečnost dokládají jeho vlastnoručně psané dopisy adresované hraběti ze Schwarzenberku, v nichž mu několikrát udělil pochvalu a vyjádřil vděk.²²⁰ Na mimořádné postavení Jana Adolfa ze Schwarzenberku na dvoře arciknížete Leopolda Viléma ostatně také poukázal Julius Chiflet. Ve své dedikaci doslovně nazval zmiňovaného šlechtice „okem arciknížete“ („*principis oculus*“).²²¹ Rovněž zde vychválil jeho neochvějnou a oddanou službu mladšímu bratrovi císaře Ferdinanda III.²²²

V komunikační síti Jana Adolfa ze Schwarzenberku se zajisté nacházeli i stávající řádoví rytíři nebo císařští ambasadoři, které mohl hrabě ze Schwarzenberku požádat o přímluvu u španělského krále Filipa IV. či u císaře Ferdinanda III. Jedinečná příležitost k osobnímu setkání s císařským vyslancem se hraběti Janu Adolfovi ze Schwarzenberku naskytla na podzim 1649, kdy jej arcikníže Leopold Vilém vyslal do Madridu poblahopřát španělskému králi Filipu IV. k jeho sňatku s Marií Annou

²¹⁷ *Relation des Ceremonies, pour la Reception de l'ordre de la Toison d'or*. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355. Srov. J. B. MAURICE, *Le Blason Des Armoiries de tous les Chevaliers*, s. 463-465.

²¹⁸ Španělský král Filip IV. jmenoval Jana Adolfa ze Schwarzenberku roku 1648 svým nejvyšším válečným radou. Adolf BERGER, *Studien zu den Beziehungen*, s. 53-54. Srov. zápis o jmenování markýze de Montafie, hraběte Buquoye a hraběte ze Schwarzenberku do Řádu zlatého rouna, včetně jejich stručných biogramů z J. B. MAURICE, *Le Blason Des Armoiries de tous les Chevaliers*, s. 463-465.

²¹⁹ TAMTÉŽ, s. 464.

²²⁰ R. SCHREIBER, „*Ein Galeria nach meinem Humor*“, s. 43-45.

²²¹ J. CHIFLETIUS, *Breviarium historicum inclyti ordinis velleris aurei*, s. 10. Srov. A. BERGER, *Studien zu den Beziehungen*.

²²² J. CHIFLETIUS, *Breviarium historicum inclyti ordinis velleris aurei*, s. 8.

Rakouskou (1634-1696).²²³ Právě na madridském dvoře se hrabě ze Schwarzenberku dostal do těsné blízkosti císařského diplomata markýze Francesca Carretta de Grana (1594-1651).²²⁴ Zmiňovaný jedinec ve službách Ferdinanda III. byl současně od roku 1644 členem Řádu zlatého rouna.²²⁵ I přesto, že prozatím není znám žádný přímý doklad o vzájemné korespondenci Jana Adolfa ze Schwarzenberku a Francesca Carretta de Grana, lze předpokládat, že hrabě ze Schwarzenberku s největší pravděpodobností kontaktoval tohoto významného diplomata.²²⁶

Důležité místo v komunikační síti Jana Adolfa ze Schwarzenberku zaujímal již několikrát zmiňovaná osoba řádového kancléře Julia Chifleta, jenž byl synem Jana Jakuba Chifleta, komorníka španělského krále a osobního lékaře arciknížete Leopolda Viléma.²²⁷ Právě Julius Chiflet měl díky svému otci blízko k mnoha jedincům na dvoře mladšího bratra Ferdinanda III. S některými z nich dokonce udržoval prostřednictvím korespondence velmi úzké kontakty.²²⁸ Do této početně ohraničené skupiny osob patřil také Jan Adolf ze Schwarzenberku. To dokazuje dochovaná korespondence, jejímž prostřednictvím Julius Chiflet pravidelně informoval hraběte ze Schwarzenberku o dění na španělském královském dvoře i o událostech ve střední Evropě.²²⁹

O oddané službě Chifleta Janu Adolfovi ze Schwarzenberku svědčí také skutečnost, že mu věnoval svůj spisek o historii Řádu zlatého rouna *Breviarium historicum incliti ordinis velleris aurei*.²³⁰ V dedikaci, jež začínala následujícími slovy: „*Nejjasnějšímu a nejvznešenějšímu pánovi Janu Adolfovi hraběti ze Schwarzenberku, baronovi z Hohenlansbergu, rytíři Řádu zlatého rouna, nejdůvěrnějšímu radovi císaře*

²²³ TAMTÉŽ, s. 8-9. Srov. zápis v deníku kardinála Arnošta Vojtěcha z Harrachu z 1. září 1649. Katrin KELLER – Alessandro CATALANO (edd.), *Die Diarien und Tagzettel des Kardinals Ernst Adalbert von Harrach (1598-1667)* III, Wien-Köln-Weimar 2010 (= Veröffentlichungen der Kommission für neuere Geschichte Österreichs 104/3), s. 325.

²²⁴ Francesco Carretto de Grana pobýval nějaký čas i na bruselském dvoře. Z toho vyplývá, že se pravděpodobně nejednalo o první setkání Jana Adolfa ze Schwarzenberku se zmiňovaným vyslancem. O tom R. SCHREIBER, „*Ein Galeria nach meinem Humor*“, s. 67, 69.

²²⁵ H. PAUWELS, *La Toison d'or*, s. 44. Francesco Carretto de Grana působil na španělském královském dvoře v letech 1641-1651. Ludwig BITTNER – Lothar GROß, *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648)* I, Berlin 1936, s. 168.

²²⁶ Případná korespondence mezi Francescem Carrtem de Grana a Janem Adolfem ze Schwarzenberku se buď nedochovala, nebo by se její fragmenty mohly nacházet v doposud neupořádaném SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků.

²²⁷ A. BERGER, *Studien zu den Beziehungen*, s. 53-54.

²²⁸ TAMTÉŽ.

²²⁹ V dopise Janu Adolfovi ze Schwarzenberku z 18. listopadu 1651 Julius Chiflet zpravil hraběte kromě jiného o smrti markýze de Grany. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

²³⁰ Dopis Janu Adolfovi ze Schwarzenberku z 28. dubna 1651, v němž Julius Chiflet oznámil hraběti, že mu odeslal do Bruselu svůj spisek, jenž mu věnoval na důkaz své oddané služby. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

Ferdinanda III., nejvyššímu válečnému radovi katolického krále Filipa IV., nejvyššímu komorníkovi místopředsedovi a arciknížeti rakouského Leopolda Viléma...,²³¹ Julius Chiflet zdůraznil, že toto dílo bylo sepsáno na počest hraběte a pro budoucí časy. Dále zde odkazoval na skutečnost, že Jan Adolf ze Schwarzenberku navázal na tradici svých předků, kteří vždy věrně sloužili habsburské dynastii, španělského krále nevyjímaje.²³²

Na důkaz pravdivosti svého tvrzení Chiflet sepsal krátké biogramy významných předků hraběte. Mezi nimi nechyběl Erkinger ze Seinsheimu a jeho válečné služby arciknížeti a pozdějšímu císaři Maxmiliánovi I. Rovněž Vilém I. a Vilém II. ze Schwarzenberku se údajně svými válečnými skutky vyznamenali ve službách císaře Karla V.²³³ Největší pozornost však Julius Chiflet věnoval vojenské kariéře Adolfa I. ze Schwarzenberku, jenž se proslavil zejména v bojích proti Turkům.²³⁴ Rovněž nezapomněl zmínit otce Jana Adolfa ze Schwarzenberku – Adama, který kráčel ve šlépějích svých předchůdců a věrně hájil habsburské zájmy.²³⁵ Na závěr svého spisku řádový kancléř velebil moudrost, šlechtnost a další ctnosti Jana Adolfa ze Schwarzenberku, díky nimž prý dosáhl mimořádného postavení u dvora arciknížete Leopolda Viléma a vydobyl si jeho důvěru. Chiflet rovněž poukazoval na široký politický a historický rozhled hraběte ze Schwarzenberku. Patrně proto ho nazval, jak již bylo jednou zmíněno, „okem arciknížete“.²³⁶

Na základě obsahové analýzy zmiňovaného spisku, který byl vydán až po oficiálním přijetí Jana Adolfa ze Schwarzenberku do Řádu zlatého rouna, se lze domnívat, že se Julius Chiflet aktivně podílel na přímlově u španělského krále Filipa IV. Ve své intervenci mohl zdůrazňovat zejména věrné služby Habsburkům, jimiž se proslavili předci hraběte ze Schwarzenberku, protože právě těm věnoval značnou pozornost ve své dedikaci.²³⁷

²³¹ „*Illustrissimo atque excellentissimo Domino, D. Ioanni Adolfo, Comiti Schwartzembergae, Baroni Hohenlansbergae, Equiti Ordinis Velleris Aurei, Ferdinando III. Imp. ab intimis consiliis, Philippo IV. Regi Catholico a bellicis supremis, Leopoldi Guilielmi Archiducis Austriae primario cubiculi Praefecto.*“ J. CHIFLETIUS, *Breviarium historicum inclyti ordinis velleris aurei*, s. 3.

²³² TAMTÉŽ, s. 4.

²³³ TAMTÉŽ, s. 5.

²³⁴ „*Auus Tuus Adolphus, antiquis comparandus Heros, in obsidione Montis Hannoniae, sub Philippo II. Rege Catholico Equitum Germanorum Chiliarcha, militiae tyrocinium posuit: sub auspiciis deinde Rudolphi II. Imperatoris, Equitatu primùm praefectus, mox totius exercitus Cæsareo-Christiani Legatus generalis, hostis immanissimi Turcae maximè infesta tunc temporis arma non semel repulit.*“ TAMTÉŽ, s. 6-7.

²³⁵ TAMTÉŽ, s. 7.

²³⁶ TAMTÉŽ, s. 9-10.

²³⁷ TAMTÉŽ, s. 3-10.

V. Udělení Řádu zlatého rouna Janu Adolfovi ze Schwarzenberku

Slavnostní ceremonie, při níž došlo k propůjčení zlatého řetězu s beránčím rounem třem šlechticům – markýzi Zikmundovi Sfondrato de Montafie, hraběti Karlu Albertu Buquoyovi a hraběti Janu Adolfovi ze Schwarzenberku – se uskutečnila 1. prosince 1650 v Bruselu.²³⁸ Řád zlatého rouna obdrželi z rukou hraběte Arnošta z Isenburku (1584-1664), jenž osobně zastupoval španělského krále Filipa IV.²³⁹

Před uskutečněním řádové slavnosti nově přijímaní členové obdrželi zevrubnou relaci o závazných rituálních krocích, které přímo souvisely s přijetím do Řádu zlatého rouna (*Relation des Ceremonies, pour la Reception de l'ordre de la Toison d'or*). Ve zmiňované zprávě popsal „Roi d'armes“ Josef Antonín Hernart nejen samotný průběh rituálu, ale rovněž naznačil jednotlivé závazné kroky, jež předcházely samotnému slavnostnímu obřadu.²⁴⁰ Důležité bylo, aby vše proběhlo dle náležité zvyklosti. Pokud by došlo nějakým způsobem k narušení zažitého řádu, mohl by být celý rituál nejen v očích přítomných jedinců zpochybněn.²⁴¹ Z toho důvodu Josef Antonín Hernart bděl ostřížím zrakem nad jeho pečlivou přípravou i správným průběhem. Při organizaci performance mu pomáhali další řádoví úředníci – pokladník

²³⁸ Ve jmenovacím dopisu španělského krále Filipa IV. Janu Adolfovi ze Schwarzenberku (*Lettres patentes de nomination*) z 1. srpna 1650 se nacházel dodatek, že slavnostní předání královských dopisů a zmocňovacích patentů mělo proběhnout v Bruselu 30. listopadu 1650 - v den svátku svatého Ondřeje. Proto se slavnostní ceremonie dle zvyklosti musela konat následujícího dne - 1. prosince. Tomu odpovídal i fakt, že první z dochovaných blahopřání Janu Adolfovi ze Schwarzenberku bylo datováno 2. prosince 1650. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355. Dále o jmenování markýze de Montafie, hraběte Buquoye a hraběte ze Schwarzenberku do Řádu zlatého rouna J. B. MAURICE, *Le Blason Des Armoiries de tous les Chevaliers de l'ordre de la Toison d'or*, s. 463-465.

²³⁹ Španělský král Filip IV. ustanovil jako svého zástupce v celé záležitosti hraběte Arnošta z Isenburku, poněvadž byl nejstarší z přítomných řádových rytířů ve Španělském Nizozemí. V případě, že by se vyskytla nějaká obtíž a hrabě z Isenburku by nemohl vykonat danou pravomoc, pověřil řádový velmistr stejnou kompetencí knížete Alberta z Arenberku a Barbançonu (1600-1674). O tom dopis španělského krále Filipa IV. Janu Adolfovi ze Schwarzenberku z 1. srpna 1650. TAMTĚŽ. Oba vybraní urození byli členy Řádu zlatého rouna již od roku 1628. P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 220.

²⁴⁰ *Relation des Ceremonies, pour la Reception de l'ordre de la Toison d'or, Messeigneurs les Marquis Sfondrato de Montafie, Comte de Buquoy, Comte de Schwarzenberg; Commise a Monseigneur le Comte d'Isenburg et de Grensass par le Roy nostre sire, Chef et souverain dudict Ordre*. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

²⁴¹ Dopis Julia Chifleta Janu Adolfovi ze Schwarzenberku z 18. října 1650. Chiflet odkazoval na psaní, ve kterém mu hrabě ze Schwarzenberku sdělil, že král napsal arciknížeti Leopoldu Vilémovi dopis s rozkazem ohledně obtíží, jež vznikly mezi hofmistry a rytíři Řádu zlatého rouna. Arcikníže měl dohlédnout, aby se nezaváděly žádné novoty, protože vše muselo proběhnout řádně, jak za časů arciknížete Albrechta. TAMTĚŽ. Albrecht VII. Habsburský (1559-1627) byl roku 1595 jmenován generálním guvernérem Španělského Nizozemí. Po sňatku s Isabelou Klárou (1566-1633), dcerou španělského krále Filipa II., se v roce 1599 stal jeho místodržícím. K tomu B. HAMANNOVÁ, *Habsburkové*, s. 42.

Jakub Bruneau, kancléř Julius Chiflet a písař Baltazar Molinet.²⁴² V případě nutnosti jim měli podat pomocnou ruku i další řádoví rytíři sídlící ve Španělském Nizozemí.²⁴³

V přesně určenou dobu – den před konáním řádové slavnosti 30. listopadu 1650 – se sešli řádoví rytíři („*chevaliers anciens*“), „*Roi d'armes*“ a všichni tři nově přijímaní urození jedinci v paláci hraběte z Isenburku.²⁴⁴ Zde se uskutečnilo slavnostní předání jmenovacích dopisů Filipa IV. a knih statut Řádu zlatého rouna. Nejprve je obdržel Zikmund Sfondrato de Montafie, poté Karel Albert Buquoy a nakonec Jan Adolf ze Schwarzenberku. Dané pořadí souviselo s jejich věkem i společenským postavením.²⁴⁵ Tento akt v žádném případě nepodléhal spontánnímu projevu, ale odehrával se podle přesně stanoveného řádu. Na úvod předal „*Roi d'armes*“ v přítomnosti všech shora jmenovaných osob Arnoštovi z Isenburku dopisy španělského krále, jenž je následně postoupil nově přijímaným šlechticům dle výše uvedeného pořadí. Vydání těchto dopisů symbolizovalo veřejné potvrzení náklonnosti a dobré vůle suveréna Řádu zlatého rouna vůči nominovaným rytířům. Podobným způsobem proběhlo také předání statut.

Po přijetí královských dopisů a knih stanov pronesl Zikmund Sfondrato de Montafie děkovnou řeč. Během ní vyjádřil neobyčejné štěstí a čest, že se mohl stát jedním z členů – bratrů – tak proslulého a významného řádu. Rovněž pokorně poděkoval velmistrovovi Řádu zlatého rouna za ocenění svých zásluh a ctností. V symbolické rovině lze daný projev chápat jako veřejné potvrzení nominace španělského krále Filipa IV. do Řádu zlatého rouna.²⁴⁶ Tentýž projev poté zazněl ještě dvakrát – z úst hraběte Buquoye a hraběte ze Schwarzenberku.

Na závěr ceremonie Arnošt z Isenburku zdůraznil, jaké cti se dostalo nově přijímaným rytířům, že byli přijati do Řádu zlatého rouna. Apeloval na jejich morální bezúhonnost a příkladný ctnostný život. Posléze oznámil všem přítomným, že následující den – 1. prosince 1650 – se uskuteční slavnost, při které obdrží Zikmund Sfondrato de Montafie, Karel Albert Buquoy a Jan Adolf ze Schwarzenberku z jeho rukou zlaté řetězy s beránčím rounem.

²⁴² O tom dopis španělského krále Filipa IV. Janu Adolfovi ze Schwarzenberku z 1. srpna 1650. TAMTÉŽ.

²⁴³ Srov. dopis Julia Chifleta Janu Adolfovi ze Schwarzenberku z 18. října 1650. TAMTÉŽ.

²⁴⁴ Jména rytířů Řádu zlatého rouna, kteří se zúčastnili ceremonií, nejsou známá. Je však zřejmé, že se jednalo o řádové rytíře, jež se dlouhodobě zdržovali ve Španělském Nizozemí. O tom dopis španělského krále Filipa IV. Janu Adolfovi ze Schwarzenberku z 1. srpna 1650. TAMTÉŽ.

²⁴⁵ Srov. J. B. MAURICE, *Le Blason Des Armoiries de tous les Chevaliers*, s. 463-465.

²⁴⁶ Srov. TAMTÉŽ, s. 34-35.

Několik dní před uskutečněním samotného slavnostního obřadu „Roi d'armes“ započal přípravy na jeho zdárný průběh. Podle dochované relace se ceremonie musela konat v kapli místodržitelského paláce.²⁴⁷ Bylo nezbytně nutné, aby se na jejích stěnách nacházely tapiserie, které znázorňovaly příběh starozákonního soudce Gedeóna. Použitá metafora v symbolické rovině odkazovala na biblické kořeny Řádu zlatého rouna. Současně oživovala jeho prvotní význam, jenž spočíval v ochraně křesťanské víry a prezentaci rytířských ctností.

Prostorové rozmístění mobiliáře a dalších nezbytných rekvizit v kapli nebylo náhodné, ale podléhalo přesnému řádu. V místě, kde se odehrál kapitulní obřad, byl na chladnou dlažbu položen koberec purpurové barvy.²⁴⁸ V symbolické rovině červená barva stála na pomyslném vrcholu hierarchie barev a znázorňovala urozený původ jedince.²⁴⁹ U oltáře, na pódiu o třech stupních, stálo křeslo určené rytíři, který zastupoval velmistra Řádu zlatého rouna.²⁵⁰ Právě vyvýšené místo zdůrazňovalo jeho dominantní postavení.²⁵¹ O něco níže, vedle stolku s evangeliem, se po obou stranách nacházely dvě lavice určené řádovým rytířům („*chevaliers anciens*“). Na ně se posadili po obdržení beráncího rouna i nově přijatí urození jedinci. Lavice u oltáře, naproti zmiňovanému pódiu, byla vyhrazena přítomným biskupům a dalším kněžím.²⁵²

Zasedací pořádek aktérů slavnosti kopíroval v symbolické rovině hierarchické uspořádání raně novověké společnosti, na jejímž pomyslném vrcholu stál panovník. Protože se vladař osobně neúčastnil, zaujal nejvyšší místo jako jeho přímý zástupce hrabě Arnošt z Isenburku.²⁵³ V blízkosti lavic se vyskytoval stolec pokrytý látkou ze sametu či hedvábí, na němž byl misál²⁵⁴ a krucifix.²⁵⁵ Ten hrál důležitou roli během

²⁴⁷ Srov. dopis španělského krále Filipa IV. Janu Adolfovi ze Schwarzenberku z 1.srpna 1650. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

²⁴⁸ V dochované relaci autor blíže nezaznamenal barvu dekorace. Avšak na základě předešlých pramenů vyplývá, že koberce, látky a polštáře byly purpurové barvy. O tom *Ceremonies de l'ordre de la Toison d'or, tenues en la ville d'Utrecht, par l'Empereur Charles V.* TAMTÉŽ. Blíže k tomu také V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem*, s. 240-243.

²⁴⁹ O významu červené barvy P. MAREK, *Ceremoniál jako zrcadlo hierarchického uspořádání*, s. 385; V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemích*, s. 214

²⁵⁰ O tom zasedací pořádek, jenž se dochoval jako součást krátké zprávy o ceremoniích (*Breve Relaçion*), které se uplatnily při přijetí nových rytířů do Řádu zlatého rouna. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

²⁵¹ Srov. R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 464.

²⁵² Srov. krátká zpráva o ceremoniích. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

²⁵³ V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem*, s. 241-242.

²⁵⁴ Misál je liturgická kniha s modlitbami, která se užívá při bohoslužbě. J. HALL, *Slovník námětů*, s. 278.

²⁵⁵ Samet i hedvábí patřily k luxusním látkám a umocňovaly tak slavnostní průběh performance. Současně sloužily k prezentaci postavení urozeného jedince v hierarchicky uspořádané společnosti. K tomu P. MAREK, *Ceremoniál jako zrcadlo hierarchického uspořádání*, s. 385. Blíže o vzácných látkách Josef

slavnostního obřadu, neboť nově přijímaní rytíři se ho dotýkali při pronášení řádové přísahy. Tímto krokem symbolicky stvrdili řádový slib před Bohem. Navíc podle Delphine Ferry měl krucifix podobu svatoondřejského kříže. Z tohoto faktu by bylo možné usuzovat, že zmiňovaný krucifix v symbolické rovině odkazoval na patronát svatého Ondřeje, ochránce Řádu zlatého rouna.²⁵⁶ Na další stolec pokrytý látkou ze stejného materiálu byly hned v úvodu performance položeny tři sametové purpurové polštáře se skvostnými řádovými řetězy určenými Zikmundovi Sfondrato de Montafie, Karlu Albertu Buquoyovi a Janu Adolfovi ze Schwarzenberku. Nechyběl zde ani stolec na knihu statut Řádu zlatého rouna, ze které „Roi d’armes“ a tři svrchu dotčení šlechtici předčítali požadované pasáže související se závazným ceremoniálem.²⁵⁷

Bohoslužba, jež následovala krátce po kapitulním aktu, mohla představovat v očích účastníků ceremoniálu symbolické zakončení celého obřadu, neboť přijetí nových členů do výlučného společenství Řádu zlatého rouna bylo stvrzeno před samotným Bohem.²⁵⁸ Pro tu příležitost bylo zapotřebí umístit před oltář, vedle stolku s evangeliem, lavice s vysokými opěradly a klekátky. Na každou z nich se rozprostřel honosný turecký koberec.²⁵⁹ Orientální koberec (turecký koberec) se stal už od 16. století, kdy se začaly hojně dovážet na evropský kontinent, žádaným módním doplňkem v rezidenčních sídlech urozených jedinců. Turecké koberce často sloužily k pokrytí lavic a stolů.²⁶⁰ Na klekátkách se nacházely – pro větší pohodlí urozenců – sametové polštáře.

Zasedací pořádek, ve kterém každému účastníkovi náleželo přesně stanovené místo, opět zrcadlově odrážel ustálenou hierarchii společenského řádu. Sedadlo pro hraběte Arnošta z Isenburku se odlišovalo od ostatních stupínkem a baldachýnem, jež v symbolické rovině manifestovaly výjimečnost a posvátnost místa.²⁶¹ O stupeň níže seděli na lavicích přítomní řádoví rytíři. Jejich rozsazení záviselo na dvou okolnostech – na jejich sociálním statutu a na roku jejich přijetí do Řádu zlatého rouna. Platila zde přímá úměrnost. Čím dříve byl přijat, tím čestnější postavení zaujímal. Josef Antonín

PETRÁŇ, *Dějiny hmotné kultury. Kultura každodenního života od 16. do 18. století II*, Praha 1995, s. 250, 215, 866, 870.

²⁵⁶ D. FERRY, *L’ordre de la Toison d’or*, s. 20.

²⁵⁷ K tomu blíže J. B. MAURICE, *Le Blason Des Armoiries de tous les Chevaliers*.

²⁵⁸ Na její přípravu rovněž dohlížel „Roi d’armes“. O tom *Relation des Ceremonies, pour la Reception de l’ordre de la Toison d’or*. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

²⁵⁹ J. PETRÁŇ, *Dějiny hmotné kultury*, s. 250.

²⁶⁰ TAMTÉŽ.

²⁶¹ Baldachýn se zpočátku užíval jako ochranná a snadno přenosná stříška z drahocenného hedvábí z Bagdádu. Udo BECKER, *Slovník symbolů*, Praha 2002, s. 27. Blíže k insigniím zvýrazňujícím sociální postavení panovníka R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 459, 464.

Hernart – autor relace – přihlížel dramaturgii mše svaté z malé lavice umístěné naproti oltáři.²⁶²

Slavnostního obřadu se také účastnili pozvaní hosté z řad urozených jedinců a duchovenstva.²⁶³ Avšak autor dochované relace nezaznamenal jejich přesný zasedací pořádek ani jmenný seznam. Lze jen předpokládat, že zmiňované osoby sledovaly řádový ceremoniál po obvodu purpurového koberce, který symbolicky ohraničoval prostor chóru.²⁶⁴

²⁶² *Relation des Ceremonies, pour la Reception de l'ordre de la Toison d'or.* SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

²⁶³ „*Il conviendra de pourvoir que l'acces ni soit permis a toutes sortes de personnes.*“ TAMTÉŽ. Srov. V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem*, s. 240-243.

²⁶⁴ Srov. TAMTÉŽ, s. 242.

V. 1 Průběh řádového obřadu

Performanci zahájil slavnostní průvod z paláce hraběte Arnošta z Isenburku ke kapli v místodržitelství rezidenci. Všichni účastníci konduktu, v němž se nacházeli přítomní řádoví rytíři, Zikmund Sfondrato de Montafie, Karel Albert Buquoy, Jan Adolf ze Schwarzenberku, Josef Antonín Hernart a pozvaní hosté, se zde shromáždili v blíže neurčenou hodinu před výše zmiňovaným palácem. Slavnostní průvod podléhal rovněž stanovenému řádu. V čele kráčeli po trojicích pozvaní hosté.²⁶⁵ Následovala je trojice šlechticů, kteří nesli na sametových polštářích tři zlaté řetězy s beránčím rounem. Urozený jedinec, jenž přinášel Řád zlatého rouna pro Zikmunda Sfondrata de Montafie, šel o několik kroků před oběma zbývajících na pomyslném vrcholu trojúhelníku. V symbolické rovině to značilo vyšší postavení zmiňovaného šlechtice, které souviselo s jeho věkem – čím starší, tím čestnější postavení.²⁶⁶ Za nimi měl vyhrazené místo Josef Antonín Hernart. Procesí pokračovalo dvojicemi řádových rytířů, na jejichž oděvu se leskl řádový řetěz. Následně kráčel osamocený Arnošt z Isenburku. Na konci průvodu šla trojice nově nominovaných rytířů – v čele Zikmund Sfondrato de Montafie, kterého následoval po pravici Karel Albert Buquoy a po levici Jan Adolf ze Schwarzenberku. Pravá strana představovala v očích raně novověkého jedince prestižnější místo v hierarchicky uspořádané společnosti, protože i „*Ježíš Kristus se nachází po Boží pravici*“.²⁶⁷ Z tohoto důvodu náleželo zmiňované čestné místo Karlu Albertu Buquoyovi, neboť byl starší než Jan Adolf ze Schwarzenberku.²⁶⁸

Když průvod dorazil na nádvoří kaple, řádoví rytíři se s hrabětem z Isenburku ve stejném pořadí jako při slavnostním průvodu odebrali do místnosti v předsálí kaple, kde se oblékli do svých řádových oděvů. „*Roi d'armes*“ současně doprovodil trojici šlechticů nesoucích zlatá beránčí rouna k určenému stolku, na který je položili dle stanoveného pořadí. Poté se rovněž oblékl do řádového oděvu. Ostatní účastníci průvodu – pozvaní hosté a nově přijímaní rytíři – se mezitím přemístili do kaple, kde vyčkali na příchod členů Řádu zlatého rouna.²⁶⁹

²⁶⁵ Autor relace uvedl, že pokud hosté jeli v průvodu na koni, bylo nutné utvořit čtveřice jezdců. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

²⁶⁶ Srov. R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 462-481.

²⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 465.

²⁶⁸ J. B. MAURICE, *Le Blason Des Armoiries de tous les Chevaliers*, s. 463-465.

²⁶⁹ Dle dochované relace se Zikmund Sfondrato de Montafie, Karel Albert Buquoy a Jan Adolf ze Schwarzenberku odebrali na blíže neurčené místo uvnitř kaple – nejspíše někde do blízkosti oltáře. Tam vyčkali až do okamžiku, kdy byli vyzváni a představeni Arnoštovi z Isenburku. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

Po náležitém ustrojení se nejprve vydali k oltáři řádoví rytíři, aby se před ním poklonili. Tím vyjádřili svoji úctu k Bohu. Poté se řádoví rytíři odebrali na vyhrazená místa. Zrak všech přítomných se upřel na přicházejícího Arnošta z Isenburku, jenž kráčel v doprovodu Josefa Antonína Hernarta. I oni se poklonili před oltářem. Když zastupující rytíř míjel přítomné řádové rytíře, uctivě se mu uklonili. To v symbolické komunikaci odpovídalo projevu úcty vůči panovnickému majestátu, který zde hrabě z Isenburku zastupoval.

Jakmile se Arnošt z Isenburku usadil do svého křesla, „Roi d'armes“ mu představil prvního šlechtice, jenž měl být přijat do Řádu zlatého rouna: *„Zde přítomný markýz Zikmund Sfondrato de Montafie, rytíř, který byl vybrán Jeho Výsostí, suverénem Řádu zlatého rouna, aby se stal členem Řádu zlatého rouna, Vás žádá o přijetí řádným postupem na základě pravomoci, jež Vám byla svěřena královskými dopisy a zmocňovacími patenty, které s Vaším dovolením následně přečtu.“*²⁷⁰ Josef Antonín Hernart pokračoval se svolením zastupujícího rytíře ve čtení prvního zmocňovacího patentu od španělského krále Filipa IV. (*„la patente de procuration“*). Tímto krokem oficiálně potvrdil získanou pravomoc Arnošta z Isenburku.

Následně, v souladu s řádovými stanovami, jež reglementovaly celý průběh performance, vyslal Arnošt z Isenburku řádové rytíře za doprovodu „Roi d'armes“ k Zikmundovi Sfondrato de Montafie. Ti se ho zeptali, zda si stále ještě přeje vstoupit do Řádu zlatého rouna. Po jeho kladné odpovědi se šlechtice dotázali, zda je připraven pronést řádovou přísahu. I na druhou otázku jim odpověděl, že ano. Poněvadž již nic nebránilo oficiálnímu přijetí Zikmunda Sfondrata de Montafie do Řádu zlatého rouna, předvedl ho „Roi d'armes“ před Arnošta z Isenburku.²⁷¹

Markýz de Montafie nejprve přednesl závaznou řeč dle 52. článku z knihy statut: *„Byl jsem písemně srozuměn, že velmistr vznešeného Řádu zlatého rouna mě vybral, abych se stal členem tohoto dobrovolného bratrského společenství. Je to pro mě velká pocta. Uctivě jsem přijal a akceptoval tuto volbu, za níž jsem pokorně poděkoval španělskému králi. Nyní jsem zde, před Vámi, pane hrabě Arnošte z Isenburku, který zastupujete během tohoto aktu řádového velmistra. Jsem připraven vykonat vše, co jsem*

²⁷⁰ „Icy est present (Monseigneur) le Chevalier esleu par le Roy nostre Sire, Chef et Souverain de l'Ordre de la Thoison d'or pour estre confrere dudict ordre qui desire et prie y estre receu, et admis par voz mains sous les ceremonies accoustumées en vertu du plain pouvoir et autorité a vous donne par ses lettres Royales, et patentes de procuration que Je liray avec votre permission.“ TAMTÉŽ.

²⁷¹ Během celého přijímacího aktu nově nominovaní rytíři nesměli mít žádnou pokrývku hlavy, protože se doposud nestali právoplatnými členy Řádu zlatého rouna. Až po úspěšném pronesení řádové přísahy jim příslušelo nasadit si řádový čepce. TAMTÉŽ.

povinen splnit, abych se stal řádovým rytířem.²⁷² V souladu se zněním téhož článku mu Arnošt z Isenburku odpověděl: „*Suverén Řádu zlatého rouna se spoléhá na základě Vašich proslulých zásluh, že si své dobré jméno zachováte a nadále ho budete šířit jak pro svoji vlastní chválu, tak i pro velebení a čest Řádu. Velmistř Vás vybral a jmenoval z Boží milosti řádovým rytířem na věčné časy. Je nezbytné, abyste přísahal na články řádových stanov, které Vám budou přečteny. Nejprve však budete čestným mečem pasován na rytíře.*“²⁷³

Přijímací akt pokračoval dalším rituálním krokem – pasováním, při kterém Zikmund Sfondrato de Montafie poklekl na polštář před hrabětem z Isenburku. Ten následně třikrát poklepal svým mečem na markýzův meč umístěný po jeho pravém boku.²⁷⁴ Současně pravil: „*Buďte dobrým rytířem ke cti a ve jménu Boha, Panny Marie, jeho matky, a ve jménu svatého Jiří.*“²⁷⁵ Odkaz na svatého Jiří, legendárního bojovníka a mučedníka, mohl v očích řádových rytířů i všech přítomných vyjadřovat jejich odhodlání a závazek statečně bojovat ve jménu křesťanské víry proti případným nepřátelům Krista – Osmanské říši.²⁷⁶ Na závěr slavnostního aktu Arnošt z Isenburku políbil hlavici meče, jenž patřil Zikmundovi Sfondrato de Montafie. Jeho polibek mohl v symbolické rovině představovat stvrzení celého aktu.²⁷⁷

Následovala řádová přísaha. Tentokrát Zikmund Sfondrato de Montafie poklekl před stolek určený k vykonání přísahy. Levou ruku položil na křucifix, pravou na misál a pozorně naslouchal slovům Josefa Antonína Hernarta, který započal předčítat závěr 52. článku řádových stanov. Poté plynule pokračoval 53. článkem, v němž se psalo o tom, že nově přijímaný rytíř by měl ve světě šířit slávu Řádu zlatého rouna. Další

²⁷² „*J'ay entendu par lettres du Roy nostre Sire Chef et souverain du tres noble Ordre de la Thoisson d'or que de sa grace J'ay este Esleu pour estre associe en l'amiable compagnie et Confraternité d'Icelluy Ordre ce que je tiens a tres grand honneur et J'ay reverement et agreablement receu et accepte ceste Election et en remercie Sa Majeste tres humblement = Je me presente vers Vous (Monsieur) lui en cest acte tenez son lieu, et rang et suis prest d'obeyr et faire touchant icelluy Ordre tout ce que Je suis Obligé.*“ TAMTÉŽ.

²⁷³ „*Le Roy nostre Sire, et Souverain de l'Ordre de la Thoisson d'or pour la renommee de voz merites et se confiant que non seulement Vous procurerez de la conserver ains aussy de l'augmenter tant pour vostre propre louange et recomandation que pour l'exaltation et honneur de l'Ordre de Chevalerie Vous a esleu, et denomme pour estre perpetuelement (moyennant la faveur divine) frere et Compagnon d'icelluy Ordre et amiable compaignie, par quoy Il est necessaire que juriez les poincts et articles qui presentement Vous seront leuz Apres estre armé Chevalier par l'espee d' honneur.*“ TAMTÉŽ.

²⁷⁴ V dochované relaci nebylo uvedeno, na jakou část meče zastupující rytíř třikrát udeřil. „*Il en donnera trois coups sur l'espee senestre du chevalier esleu.*“ TAMTÉŽ.

²⁷⁵ „*Soyez bon chevalier a l'honneur et au nom de Dieu, de la vierge Marie, sa Mere et du Seigneur Saint George.*“ TAMTÉŽ.

²⁷⁶ J. HALL, *Slovník námětů*, s. 199.

²⁷⁷ *Relation des Ceremonies, pour la Reception de l'ordre de la Toison d'or.* SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

článek vypovídal o navrácení zlatého řetězu s beránčím rounem v případě úmrtí nebo vyloučení řádového rytíře. Následně „Roi d'armes“ přečetl 55. článek, jenž se týkal potrestání členů Řádu zlatého rouna za případné porušení řádových pravidel. Další oddíl zdůrazňoval povinnost každého rytíře zúčastnit se řádových kapitul. Svůj projev Josef Antonín Hernart zakončil 57. článkem, který odkazoval na nutnost všech rytířů řádně dodržovat stanovená řádová statuta.²⁷⁸

Poté se zrak všech přítomných obrátil k markýzi Zikmundovi Sfondrato de Montafie, jenž odpověděl: „*To přísahám a slibuji ve jménu Boha a všech svatých.*“²⁷⁹ Posléze mu řádoví rytíři a „Roi d'armes“ pomohli obléci jeho řádový oděv. Načež markýz de Montafie – již řádně ustrojený – znovu poklekl před Arnoštem z Isenburku. Mezitím Josef Antonín Hernart přinesl na purpurovém polštáři skvostný zlatý řetěz s beránkem, který hrabě z Isenburku opatrně převzal do svých rukou. Následně dekoroval Zikmunda Sfondrata de Montafie řádovým řetězem kolem krku. Při tom pronesl: „*Řád Vás přijímá do svého dobrovolného společenství. Na znamení toho Vám uděluje tento řetěz. Dej Bůh, ať ho můžete nosit dlouho ke své chvále a službě, k oslavě svaté církve, ke cti Řádu a Vašich zásluh, k Vašemu dobrému jménu. Ve jménu Otce, Syna a Duchu svatého.*“²⁸⁰ Markýz de Montafie odpověděl „*Amen.*“²⁸¹

Za zvuků trumpet přítomní členové Řádu zlatého rouna blahopřáli novému rytíři k oficiálnímu přijetí a na znamení věčného přátelství ho políbili. Zmiňovaný polibek vyjadřoval rovnost a bratrství mezi držiteli zlatého rouna.²⁸² Posléze se Zikmund Sfondrato de Montafie odebral společně s řádovými rytíři na určenou lavici, odkud s nimi pozoroval další průběh závazného ceremoniálu. Poté byl obdobným způsobem zlatý řetěz s beránčím rounem propůjčen Karlu Albertu Buquoyi a Janu Adolfovi ze Schwarzenberku.

Dramaturgii celého slavnostního obřadu v kapli zakončila mše svatá na počest patrona Řádu zlatého rouna, svatého Ondřeje. Každému účastníkovi performance, který

²⁷⁸ Jednotlivé články jsou uvedeny ve zkrácené podobě. Blíže k tomu J. B. MAURICE, *Le Blason Des Armoires de tous les Chevaliers*.

²⁷⁹ „*Je le jure et promet ainsy, Ainsy Dieu me veuille ayder, et tous les Sainct.*“ SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

²⁸⁰ „*L'Ordre vous recoit a son Amiable compagnie et en signe de ce vous presente le Collier, Dieu doit que le puissiez longuement porter a sa louange, et service, exaltation de la Sainte Eglise accroissement et bonheur de l'Ordre, et de vous merites et bonne renommee, Au nom du Pere, du fils du saint Esprit.*“ TAMTÉŽ. Srov. J. B. MAURICE, *Le Blason Des Armoires de tous les Chevaliers*.

²⁸¹ „*A quoy respondra ledict chevalier esleu Amen.*“ SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

²⁸² Srov. P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 15-16.

pozoroval bohoslužbu, připadlo přesně určené místo.²⁸³ Mše svatá se odehrávala, stejně jako řádový obřad, dle striktně stanoveného řádu. Při přijímání eucharistie nejdříve kráčel k oltáři Arnošt z Isenburku za doprovodu Josefa Antonína Hernarta. Poté následovali po dvojicích jednotliví řádoví rytíři.²⁸⁴ Po bohoslužbě se všichni účastníci seřadili stejným způsobem jako na začátku ceremonie. Nově přijatí rytíři se připojili k ostatním řádovým rytířům a kráčeli společně s nimi před Arnoštem z Isenburku. Průvod směřoval k paláci hraběte z Isenburku, kde se následně uskutečnil slavnostní banket. Lze se domnívat, že následná hostina probíhala stejným způsobem, jako například v Praze a Landshutu roku 1585.²⁸⁵ Po skončení banketu se zpravidla pořádaly různé kratochvíle, především turnaje, které přinášely urozené společnosti rozptýlení a zábavu.²⁸⁶

²⁸³ Blíže k zasedacímu pořádku předchozí kapitola, *Slavnostní udělení Řádu zlatého rouna Janu Adolfovi ze Schwarzenberku*.

²⁸⁴ Pokud byli přítomní řádoví rytíři v lichém počtu, nejprve kráčeli ke svatému přijímání po dvojicích rytířů a nakonec šla trojice jedinců. S největší pravděpodobností šlo o zcela pragmatický důvod. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355.

²⁸⁵ Neboť pisatel – Josef Antonín Hernart – se zaměřil především na popis slavnostního ceremoniálu, v relaci se dále neuvádí, jakým způsobem probíhala následná hostina. Srov. V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem*, s. 243-244, 247.

²⁸⁶ O tom P. HOUART – M. BENOÎT-JEANNIN, *Histoire de la Toison d'or*, s. 16-17; V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský a Innsbruckem*, s. 245, 247.

VI. Řád zlatého rouna jako prostředek sebeprezentace Jana Adolfa ze Schwarzenberku

Je obecně známé, že se Jan Adolf ze Schwarzenberku zásadní měrou zasloužil o pozvednutí Schwarzenberků mezi nejvlivnější šlechtické rody habsburské monarchie.²⁸⁷ K tomu přispěla výrazným způsobem také skutečnost, že obdržel 1. prosince 1650 od španělského krále Filipa IV. Řád zlatého rouna. Od té doby hrabě Jan Adolf ze Schwarzenberku patřil k exkluzivní a početně ohraničené skupině osob, která profitovala ze svého výjimečného společenského postavení.²⁸⁸

Řád zlatého rouna sám osobě – vedle nejvyšších dvorských úřadů – představoval na císařském dvoře významnou mocenskou instituci.²⁸⁹ Nositelé zlatého beránčího rouna totiž zaujímali přední místa při dvorském ceremonálu, během rozličných dvorských slavností a kratochvílí.²⁹⁰ Takto vyznamenaní urození jedinci se nacházeli v bezprostřední blízkosti císaře, jenž také patřil k řádovým rytířům.²⁹¹ Zmiňovaná pocta vyvolávala v jejich myšlení určitý pocit nadřazenosti a sloužila jako důležitý distinktivní prvek.²⁹²

Dochovaná blahopřání adresovaná hraběti Janu Adolfovi ze Schwarzenberku od různých šlechticů krátce po přijetí do Řádu zlatého rouna podávají nezaměnitelné svědectví o neobvyklé poctě, které se mu dostalo.²⁹³ Zasláním gratulačního listu mu urození jedinci vyjádřili nejen svou náklonnost a přízeň, ale také umocnili jeho společenskou vážnost. Proto jsou tyto gratulace cenným materiálem k poznání myšlenkového světa konkrétního raně novověkého šlechtice.²⁹⁴ Odkrývají jeho základní životní hodnoty, které vyznával – čest a poctivost. Právě ty sloužily k jeho osobní sebeprezentaci.²⁹⁵ Důkazem takového tvrzení je například blahopřání barona Jana Arnošta z Reuschenberku (1603-1660), který napsal: „*Velice mě těší poníženě gratulovat Vaší Milosti k zisku Řádu zlatého rouna, jímž španělský král poctil Váš mimořádně slavný rod a ocenil Vaše zásluhy známé po celém světě. Buď pochválen Bůh*

²⁸⁷ M. GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové*.

²⁸⁸ Srov. P. MAREK, *Ceremoniál jako zrcadlo hierarchického uspořádání*, s. 378.

²⁸⁹ V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, s. 199.

²⁹⁰ TAMTÉŽ.

²⁹¹ P. MAREK, *Ceremoniál jako zrcadlo hierarchického uspořádání*, s. 384-385.

²⁹² TAMTÉŽ, s. 378, 384.

²⁹³ O významu cti v raně novověké urozené společnosti blíže P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 22-29; V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, s. 500-508.

²⁹⁴ Srov. R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr v polovině 17. století*, s. 286-287.

²⁹⁵ TAMTÉŽ. Srov. P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 25.

za tento čin, neboť tímto mimořádně záslužným leskem osvíti i Vaše potomstvo i mě. Vždyť my jsme nástroji boží prozřetelnosti...“²⁹⁶

K dalším gratulantům patřil baron Filip František de Jamoigne (1616-1686), jenž působil ve službách Filipa IV. jako lucemburský dvorní rada.²⁹⁷ Dále hrabě Edmund III. ze Schwarzenberku (1578-1656), kterého španělský král jmenoval velitelem pěšího regimentu. Navíc byl činný jako „fürstlich-lüttigischer Gubernator zu Stokhum“.²⁹⁸ Mezi gratulanty nechyběl ani řádový kancléř Julius Chiflet. V neposlední řadě zaslali svá blahopřání hrabě Johan Kašpar z Ampringenu (1619-1684)²⁹⁹ a kníže Leopold Filip Karel ze Salmu (1620-1663).³⁰⁰ Právě gratulační list od poslední jmenovaného šlechtice, jenž zaujímal vyšší společenské postavení než ostatní zmiňovaní komunikanti, mohl výrazným způsobem přispět ke zvýšení společenské vážnosti Jana Adolfa ze Schwarzenberku.

Jejich blahopřejné listy se nesly v podobném duchu jako blahopřání barona Jana Arnošta z Reuschenberku. Šlechtici odkazovali na mimořádné zásluhy hraběte Jana Adolfa ze Schwarzenberku („des merites et qualitez de vostre personne“). Vyjadřovali svoji neskonalou radost mu pogratulovat k mimořádné poctě („cet honneur“), které se mu dostalo. Taktéž urozenému jedinci přáli, ať se těší co nejdéle ze zlatého beránčího rouna.³⁰¹

²⁹⁶ „Ardisco ancora io fera l'innumeri servizi di Vostra Eccellenza congratularli per il tosone, col quale la sua sacra Maestá catholica la honorata la gloriosissima sua casa et fatto palest al mondo li meriti della sua generosissima persona; faccia adesso Iddi benedetto, che si come lei con questo meritatissimo splendore illumina la sua posterità, cosi ancora il mio sacro ordine et io consolati di questi raggi, possiamo essere istromenti, atti et habili a compiacere alla sua benignissima voluntà e dipendere totalmente della sua di noi riverita authorità è gratia.“ Blahopřání barona Jana Arnošta z Reuschenberku Janu Adolfovi ze Schwarzenberku z 13. prosince 1650. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355. Jan Arnošt z Reuschenberku působil ve službách bavorských kurfiřtů a Habsburků jako polní maršál. V roce 1651 vstoupil do služeb falckraběte rýnského. Kromě toho byl také císařským válečným radou a vojenským velitelem Štýrského Hradce. Proslavil se zejména jako udatný válečník třicetileté války. B. REUSCHENBERG, „Jesus Maria und kein Quartier“, s. 29-45.

²⁹⁷ Suite du supplément au nobiliaire des Pays-Bas, s. 163.

²⁹⁸ Das Geschlecht der Herren, Grafen und Fürsten zu Schwarzenberg in einem genealogisch-historischen kurzen Begriff, Wien s.d., s. 39-40.

²⁹⁹ Johan Kašpar z Ampringenu byl roku 1650 komturem Řádu německých rytířů v Mergentheimu a od roku 1664 jeho velmistrem. Více k němu Karl. H. LAMPE, Ampringen Johann Caspar von, in: Neue Deutsche Biographie I, Berlin 1953, s. 259.

³⁰⁰ Leopold Filip Karel ze Salmu, druhorozený syn Filipa Otty ze Salmu, byl císařem v roce 1654 povýšen do stavu říšských knížat. E. Prinz zu SALM-SALM, Die Entstehung des fürstlich Salm-Salm, s. 31.

³⁰¹ Francouzsky psané gratulace Janu Adolfovi ze Schwarzenberku od Filipa Františka de Jamoigne z 12. prosince 1650 a Leopolda Filipa ze Salmu z 10. prosince 1650. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355. Gratulační listy od ostatních šlechticů se nedochovaly. Přesto lze tvrdit, že Edmond III. ze Schwarzenberku, Julius Chiflet a Johan Kašpar z Ampringenu odeslali svá blahopřání, protože se v pozůstalosti Jana Adolfa ze Schwarzenberku nacházejí koncepty děkovných listů jim adresovaných. TAMTÉŽ.

Z gratulačních textů také vyplývá, že blahopřání lze současně považovat za určitý způsob uchování paměti na získanou výsadu Jana Adolfa ze Schwarzenberku pro budoucí generace.³⁰² Rovněž mohla sloužit pro potomky jako vhodný vzor, jaké společenské prestiže by mohli v budoucnu dosáhnout, pokud by naslouchali radám rodičů, následovali své předky a věrně sloužili habsburské dynastii.³⁰³

Poděkování, jež hrabě ze Schwarzenberku odeslal šlechticům za zaslání gratulace, mají také nemalou vypovídací hodnotu. Dokládají vzájemné úzké kontakty, které dotyční urození jedinci navzájem udržovali. Na první pohled je patrné, že dochované děkovné listy vznikly dle obdobné předlohy. Jan Adolf ze Schwarzenberku v nich vyjadřoval, že byl velice poctěn jejich vřelým blahopřáním, prostřednictvím kterého mu gratulovali k získání Řádu zlatého rouna. Dále svým komunikantům uctivě poděkoval za jejich náklonnost a dobrou vůli, jež mu prokázali při této příležitosti. Kromě toho jim i nadále přislíbil zachovat svoji přízeň.³⁰⁴

V neposlední řadě ke zvýšení osobní prestiže Jana Adolfa ze Schwarzenberku i celého schwarzenberského rodu výrazně přispěl řádový kancléř Julius Chiflet. Samotná skutečnost, že hraběti ze Schwarzenberku dedikoval dílo, které navíc pojednávalo o historii jednoho z nejprestižnějších řádů v raném novověku, svědčí o nesmírné poctě.³⁰⁵ Dedikace, jež se stala důležitým prostředkem sebe prezentace Jana Adolfa ze Schwarzenberku, protože v sobě uchovávala symbolické poselství určené potomkům i případným čtenářům spisku. Vypsáním významných zásluh předků hraběte ze Schwarzenberku jakoby Julius Chiflet naznačil distinktivní postavení šlechtice mezi ostatními současnými rytíři Řádu zlatého rouna.³⁰⁶ Rovněž mohla sloužit budoucím generacím jako vhodný argumentační prostředek při jejich úsilí získat beránčí rouno.

³⁰² Srov. V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem*, s. 248-249; P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 22-23, 91; V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemích*, s. 287-288.

³⁰³ B. STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation*, s. 489-527.

³⁰⁴ Srov. „*Je me trouve favorable honoré par celle qu'il vous à pleu m'ecrire en congratulation de la grace que Sa Majeste, à esté servie me faire de son ordre de la Toison, reconnois avecq une estime tres particulier les marques del'affection et bonne volonte que vous avez voulu me tesmoigner en ce rencontre, Je vous enrends tres humbles graces, et souhaite avecq passion de pouvoirs, en occurrences de vostre service meriter cette faveur et vous faire paroistre combien Je suis.*“ Dochovaný koncept děkovacího listu Jana Adolfa ze Schwarzenberku Edmondovi III. ze Schwarzenberku z 8. ledna 1651. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355. Další dochované koncepty adresované Juliu Chifletovi z 8. května 1651, Leopoldu Filipu Karlovi ze Salmu z 21. prosince 1650, Filipu Františkovi de Jamoigne z 21. prosince 1650, Janu Arnoštovi z Reuschenberku z 31. prosince 1650, Johanu Kašparovi z Ampringenu z 8. ledna 1651. TAMTÉŽ.

³⁰⁵ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 23.

³⁰⁶ O významném a distinktivním postavení Jana Adolfa ze Schwarzenberku na císařském dvoře více R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr v polovině 17. století*, s. 263-314.

VII. Závěr

V předkládané kvalifikační práci se autorka prostřednictvím jednoho z mála dochovaných podrobných popisů *Relation des Ceremonies, pour la Reception de l'ordre de la Toison d'or* a osobní korespondence pokusila nahlédnout na průběh slavnostního předání Řádu zlatého rouna hraběti Janu Adolfovi ze Schwarzenberku, které se uskutečnilo 1. prosince 1650 v Bruselu. Vypovídací hodnota použitých pramenů dovolila autorce zrekonstruovat jednotlivé rituální kroky performance a interpretovat jejich symbolické obsahy. K dokreslení festivity autorka využila *Breve Relaçion, Ceremonies de l'ordre de la Toison d'or tenues en la ville d'Utrecht, par l'Empereuer Charles V.* z 1. ledna 1545 a statuta Řádu zlatého rouna, jež byla zveřejněna 27. listopadu 1431. Stranou pozornosti nezůstala ani cesta Jana Adolfa ze Schwarzenberku ke zlatému beráncímu rounu a symbolický význam tohoto vyznamenání jako prostředku sebezprezentace urozeného jedince.

Při rekonstrukci komunikační sítě Jana Adolfa ze Schwarzenberku jako nástroje zisku zlatého rouna autorka využila jí dostupné písemné prameny, které však nepřinesly přímé svědectví ohledně intervence urozených jedinců u španělského krále Filipa IV. či císaře Ferdinanda III. ve prospěch knížete ze Schwarzenberku. Z tohoto důvodu se autorka snažila číst „mezi řádky“ dochovaných písemností a v kombinaci s dalšími prameny, zejména se Chifletovým spiskem *Breviarium historicum inclity ordinis velleris aurei*, se pokusila zrekonstruovat okruh možných přímluvců. Současně vycházela z poznatků získaných z odborné literatury.³⁰⁷

V komunikační síti Jana Adolfa ze Schwarzenberku nepochybně zaujímal důležité místo samotný arcikníže Leopold Vilém, který se s největší pravděpodobností přimluvil u španělského krále Filipa IV. i u svého staršího bratra císaře Ferdinanda III. Ze jmenovacího dopisu, jenž obdržel Jan Adolf ze Schwarzenberku od Filipa IV., jasně vyplynulo, že výše zmíněná intervence skutečně proběhla. K dalším vlivným přímluvcům patřil řádový kancléř Julius Chiflet, se kterým hrabě ze Schwarzenberku udržoval úzký písemný kontakt. Z dochované osobní korespondence autorka nezískala přímý důkaz o kancléřově přímlově. Nicméně vycházela ze skutečnosti, že mezi oběma osobami probíhala čilá důvěrná korespondence. Navíc Julius Chiflet dedikoval svůj spis o historii Řádu zlatého rouna právě Janu Adolfovi ze Schwarzenberku, což odkazovalo na jeho oddanou službu Schwarzenberkovi. Právě dedikace rovněž

³⁰⁷ A. BERGER, *Studien zu den Beziehungen*; R. SCHREIBER, „Ein Galeria nach meinem Humor“, s. 37-45.

umožnila blíže analyzovat možné důvody, proč byl hrabě ze Schwarzenberku přijat do jednoho z nejprestižnějších řádů v raném novověku. Z obsahové analýzy jasně vyplynulo, že Jan Adolf ze Schwarzenberku pokračoval ve šlépějích svých předků a věrně sloužil habsburské monarchii na poli válečném i diplomatickém.

V další kapitole se autorka zabývala samotnou slavností Řádu zlatého rouna, při níž došlo 1. prosince 1650 v Bruselu k propůjčení zlatého beránčího rouna třem urozeným jedincům – nejprve markýzi Zikmundovi Sfondrato de Montafie, poté hraběti Karlu Albertu Buquoyovi a hraběti Janu Adolfovi ze Schwarzenberku. Performance se skládala z několika chronologicky řazených rituálních částí, ve kterých se před očima dobových pozorovatelů zrcadlila vžitá hierarchie společenského řádu. K vyjádření výlučného sociálního statutu řádového velmistra v dramaturgii slavnosti sloužil baldachýn, vyvýšený stupínek a pódium.

Jako první se 30. listopadu 1650 odehrálo v paláci hraběte Arnošta z Isenburku, jenž osobně zastupoval řádového velmistra Filipa IV., slavnostní předání jmenovacích dopisů španělského krále a knih statut Řádu zlatého rouna. Právě Arnošt z Isenburku je dle výše uvedeného pořadí, v němž hrál hlavní roli věk šlechticů, postoupil Zikmundovi Sfondrato de Montafie, Karlu Albertu Buquoyovi a Janu Adolfovi ze Schwarzenberku. Tomuto aktu, který symbolicky stvrdil rozhodnutí Filipa IV. jmenovat zmiňované urozené jedince řádnými členy Řádu zlatého rouna, přihlíželi někteří řádoví rytíři ze Španělského Nizozemí a „Roi d’armes“.

Následujícího dne – 1. prosince 1650 – zahájil slavnostní ceremonii hierarchicky uspořádaný průvod všech aktérů performance z paláce Arnošta z Isenburku ke kapli místodržitelského paláce. Ta byla pro tuto výjimečnou příležitost skvostně vyzdobena. Kromě tapiserií, které znázorňovaly příběh starozákonního soudce Gedeóna, zkrášlovaly interiér kaple drahocenné hedvábné a sametové látky purpurové barvy, jež pokrývaly stolky a lavice. Na lavicích s klekátky se navíc nacházely honosné turecké koberce. Právě výzdoba sloužila k reprezentaci Řádu zlatého rouna jako starobylé prestižní instituce. Současně se stala i vhodným prostředkem k sebe prezentaci jejích členů, kteří se účastnili této performance.

V kapli se postupně uskutečnily dle přesně stanoveného ceremoniálu další rituální kroky – oficiální uvedení nově přijímaného šlechtice, následné přednesení určitých pasáží z knihy stanov Řádu zlatého rouna, poté pasování zmiňovaných urozených jedinců na řádové rytíře, složení řádové přísahy, nakonec propůjčení řádového oděvu a zlatého řetězu s beránčím rounem. Každý z těchto závazných kroků

byl doprovázen rozmanitými symboly a gesty, které hrály důležitou roli při sebezpřítaci jednotlivých aktérů v komunikačním prostoru festivity. Šlo například o uctivé poklony a políbení jako symbolu věčného přátelství, rovnosti a bratrství.

Dramaturgie celé slavnosti Řádu zlatého rouna se odehrála do jisté míry obdobně jako v Praze a Landshutu roku 1585. Rozdíl spočívá především v pořadí jednotlivých rituálních kroků – například pasování nově přijímaných členů na rytíře se uskutečnilo v Praze a Landshutu hned v úvodu performance. Nicméně je nutné si uvědomit, že dané slavnosti od sebe dělilo téměř sedmdesát let. Z tohoto důvodu není vyloučené, že mohlo dojít k nepatrným změnám v ceremoniálu, který upravoval průběh udělení Řádu zlatého rouna.

V závěrečné části se autorka věnovala symbolickému významu Řádu zlatého rouna jako důležitého prostředku sebezpřítace Jana Adolfa ze Schwarzenberku. Prostřednictvím zmiňovaného vyznamenání, jež představovalo v očích urozených jedinců jednu z nevýznamnějších poct, které mohli na evropském kontinentu dosáhnout, se Jan Adolf ze Schwarzenberku dostal do bezprostřední blízkosti císaře.³⁰⁸ Z této skutečnosti jasně vyplývá, že hrabě ze Schwarzenberku po obdržení zlatého beráncího rouna navýšil svůj sociální status. K umocnění jeho výjimečného postavení a společenské vážnosti přispěla také zasláná blahopřání od různých šlechticů, již mu gratulovali k udělené mimořádné poctě. Navíc tyto blahopřejné listy lze chápat do jisté míry za způsob uchování paměti na získanou výsadu Jana Adolfa ze Schwarzenberku pro budoucí generace. Nelze ani opomenout důležitost Chifletova díla dedikovaného Janu Adolfovi ze Schwarzenberku. Právě dedikace přinášela rovněž svědectví o distinktivním postavení hraběte ze Schwarzenberku mezi ostatními současnými rytíři Řádu zlatého rouna.

Autorka se snažila z dostupných písemných pramenů vytěžit co nejvíce informací, na základě nichž představila průběh zmiňované slavnosti Řádu zlatého rouna pořádané 1. prosince 1650 v Bruselu. Pro komplexnější pohled na sledovanou problematiku bude do budoucna důležité upřít pozornost především k osobním svědectvím jednotlivých aktérů této ceremonie. Z nich by se daly vyčíst další symbolické prostředky, jež sloužily k osobní reprezentaci urozených jedinců v komunikačním prostoru slavnosti. Ta se nacházejí v různých evropských archivech a knihovnách, zejména v Generálním archivu v Simancasu a Národní knihovně

³⁰⁸ Srov. M. MÍRKOVÁ, *Řád zlatého rouna*, s. 254; P. MAREK, *Ceremoniál jako zrcadlo hierarchického uspořádání*, 384-385.

v Madridu.³⁰⁹ Stranou pozornosti by nemělo zůstat ani hlubší studium komunikační sítě Jana Adolfa ze Schwarzenberku. Cenné informace k její rekonstrukci se nalézají v mimořádně obsáhlé pozůstalosti šlechtice v doposud neuspořádaném Rodinném archivu Schwarzenberků ve Státním oblastním archivu Třeboň, oddělení Český Krumlov, která čítá více než 80 fascikulů.

³⁰⁹ Srov. P. MAREK, *Komunikace šlechticů*, s. 458-459.

VIII. Seznam použitých pramenů a literatury

VIII. 1 Archivní prameny

Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Český Krumlov,
Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 355, 357.

VIII. 2 Staré tisky a vydané prameny

CHIFLETIUS, Julius, *Breviarium historicum inclyti ordinis velleris aurei*, Antverpiae 1652.

KELLER, Katrin – CATALANO, Alessandro (edd.), *Die Diarien und Tagzettel des Kardinals Ernst Adalbert von Harrach (1598-1667) III*, Wien-Köln-Weimar 2010 (= Veröffentlichungen der Kommission für neuere Geschichte Österreichs 104/3).

MAREK, Pavel (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha z Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna*, České Budějovice 2005 (= Prameny k českým dějinám 16.-18. století. Řada B, sv.1).

MAURICE, Jean Baptiste, *Le Blason Des Armoiries de tous les Chevaliers de l'ordre de la Toison d'or depuis la premiere institution jusques à present*, Bruxelles 1667.

MORERI, Louïs, *Le Grand dictionnaire historique ou le mélange curieux de l'histoire sacrée et profane VIII*, Amsterdam 1740.

REIFFENBERG, baron Frédéric de, *Histoire de la Toison d'or. Depuis son institution jusqu'a la cessation des chapitres généraux, tirée des archives memés de cet ordre et des écrivains qui en ont traité*, Bruxelles 1830.

SVÁTEK, Jaroslav a kol. (edd.), *Guillebert de Lannoy. Cesty a poselstva*, Praha 2009.
Suite du supplément au nobiliaire des Pays-Bas, et du comté de Bourgogne, Malines 1779.

VIII. 4 Literatura

- ÁLVAREZ, Manuel Fernández, *Jana Šílená, zajatkyně z Tordesillasu*, Praha 2002.
- APOSTOLIDÈS, Jean-Marie, *Le roi-machine. Spectacle et politique au temps de Louis XIV*, Paris 1981.
- BECKER, Udo, *Slovník symbolů*, Praha 2002.
- BÉRENGER, Jean, *Adolphe Schwarzenberg (1551-1600), premier Feldmarschall de la famille*, in: Olivier Chaline – Ivo Cerman (edd.), *Les Schwarzenberg. Une famille dans l'histoire de l'Europe XVIe – XXIe siècles*, Paris 2012, s. 51-63.
- BÉRENGER, Jean, *Deník Jana Adolfa ze Schwarzenberku*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 41-56.
- BERGER, Adolf, *Studien zu den Beziehungen des Erzherzogs Leopold Wilhelm von Oesterreich zu dem Grafen Johann Adolf zu Schwarzenberg*, Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereines zu Wien 21, 1882, s. 52-72.
- BITTNER, Ludwig – GROß, Lothar, *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648)*, Berlin 1936, s. 168.
- BLOCH, Marc, *Králové divotvůrci. Studie o nadpřirozenosti přisuzované moci, zejména ve Francii a Anglii*, Praha 2004.
- BOUREAU, Alain, *Le simple corps du roi. L'impossible sacralité des souverains français XVe – XVIIIe siècle*, Paris 2000, s. 16-24.
- BURKE, Peter, *Jazyky a společenství v raně novověké Evropě*, Praha 2011.
- BŮŽEK, Václav, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006 (= Monographia historica 7).
- BŮŽEK, Václav a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010.
- BŮŽEK, Václav, *Symboly rituálu. Slavnost Řádu zlatého v Praze a Landshutu roku 1585*, in: Jiří Mikulec – Miloslav Polívka (edd.), *Per saecula ad tempera nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka I*, Praha 2007, s. 296-302.
- BŮŽEK, Václav – SMÍŠEK, Rostislav, *Symboly rituálu. Volba Karla V. římským králem ve Frankfurtu nad Mohanem a jeho korunovace v Cáchách*,

- in: Lenka Bobková – Mladá Holá (edd.), *Lesk královského majestátu ve středověku. Pocta Prof. PhDr. Františku Kavkovi, CSc., k nedožitým 85. narozeninám*, Praha – Litomyšl 2005, s. 123-131.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – Vybíral, Zdeněk, *Šlechta raného novověku v historickoantropologických proudech současné evropské historiografie*, Časopis Matice moravské 122, 2003, s. 375-409.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – Vybíral, Zdeněk, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha 2002, s. 54-73.
- BŮŽEK, Václav a kol., *Úvod do studia historie*, České Budějovice 1994.
- Das Geschlecht der Herren, Grafen und Fürsten zu Schwarzenberg in einem genealogisch-historischen kurzen Begriff*, Wien s.d.
- DUINDAM, Jeroen, *Vienna and Versailles. The Courts of Europe's Dynastic Rivals, 1550-1780*, Cambridge 2003.
- DRŠKA, Václav, *Dějiny Burgundska. Nomen Burgundiae ve středověku*, České Budějovice 2011.
- DÜLMEN, Richard van, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002.
- Encyclopaedia universalis IX*, Paris 1993.
- FERRY, Delphine, *L'ordre de la Toison d'or sous le règne de Charles Quint: Introduction, évolution et apports dans le royaume espagnol (1517-1556)*, Dijon 2001 (Kvalifikační práce).
- GENNEP, Arnold van, *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*, Praha 1997.
- GIESEY, Ralph E., *Cérémonial et puissance souverain, France, XVe – XVIIe siècles*, Paris 1987.
- GAŽI, Martin (ed.), *Schwarzenbergové v české a střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.
- HABLOT, Laurent, *Ordres et devise des ducs de Bourgogne. Catalogue de l'exposition Le temps des princes des fleurs de lis. L'art à la cour de Bourgogne, 1364-1419*, Dijon 2004.
- HALL, James, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991.
- HAMANNOVÁ, Brigitte, *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 1996.
- HORSKÝ, Jan, *Historická antropologie*, Historická demografie 17, 1993, s. 241-270.

- HOUART, Pierre – BENOÎT-JEANNIN, Maxime, *Histoire de la Toison d'or. La prodigieuse aventure d'un ordre éblouissant de Philippe le Bon à nos jours*, Bruxelles 2006.
- HRBEK, Jiří, *Přehledy bádání a historiografických studií. Panovnický ceremoniál a rituál v historickém bádání začátku 21. století*, Český časopis historický 108, 2010, s. 496-518.
- CHALINE, Olivier – CERMAN, Ivo (edd.), *Les Schwarzenberg. Une famille dans l'histoire de l'Europe XVIe – XXIe siècles*, Paris 2012.
- IGGERS, Georg G., *Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivy k postmoderní výzvě*, Praha 2002.
- IVANEGA, Jan, *Slavnostní vjezd Maxmiliána II. do Vídně roku 1552*, České Budějovice 2008 (Bakalářská práce).
- KUDRNA, Jaroslav a kol., *Dějiny Francie*, Praha 1988.
- LAMPE, Karl. H., *Ampringen Johann Caspar von*, in: *Neue Deutsche Biographie I*, Berlin 1953, s. 259.
- LECAT, Jean-Philippe, *Le siècle de la Toison d'or*, Paris 1986.
- LOBKOWICZ, František, *Encyklopedie řádů a vyznamenání*, Praha 1995.
- LOBKOWICZ, František, *Zlaté rouno v Čechách*, Praha 1991 (= Heraldika a genealogie 24).
- MAREK, Pavel, *Ceremoniál jako zrcadlo hierarchického uspořádání císařského dvora Ferdinanda II.*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice (= Opera historica 10), s. 371-396.
- MAREK, Pavel, *Komunikace šlechticů mezi Prahou a Madridem v 16. a 17. století. Teze habilitační práce*, in Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 427-466.
- MARKUS, Antonín, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Třeboň 1936.
- MAŤA, Petr, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.
- MICHŇOVÁ, Nikola, *Svatba Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu roku 1613*, České Budějovice 2011 (Bakalářská práce).
- MIKULÁŠEK, P. František, *Starý zákon co nám říká*, Praha 1993.
- MÍRKOVÁ, Marie, *Řád zlatého rouna a rodová prestiž Adama Matyáše z Trauttmansdorfu*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), *Utváření*

- identity ve vrstvách paměti*, České Budějovice 2011 (= Opera historica 15), s. 249-282.
- NODL, Martin – TINKOVÁ, Daniela (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007.
- OVIDIUS NASO, Publius, *Proměny*, Praha 1958.
- PASTOUREAU, Michel, *Emblèmes et symboles de la Toison d'or*, in: Pierre Cockshaw (ed.), *L'ordre de la Toison d'or de Philippe Le Bon à Philippe Le Beau (1430-1505), idéal ou reflet d'une société?*, Bruxelles 1996, s. 99-106.
- PAUWELS, Henri, *La Toison d'or. Cinq siècles d'art et d'histoire. Exposition organisée par le Ministère de l'Education Nationale et de la Culture et de la ville de Bruges au Musée Communal des Beaux – Arts, Musée Groeninge, 14 juillet – 30 septembre 1962*, Bruges 1962.
- PETRÁŇ, Josef, *Dějiny hmotné kultury. Kultura každodenního života od 16. do 18. století II*, Praha 1995.
- POKORNÝ, Pavel R., *Zlaté rouno Viléma z Rožmberka*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 401-403.
- REUSCHENBERG, Bernd, „Jesus Maria und kein Quartier!“ *Johannes Enst Freiherr von Reuschenberg zu Setterich in den Reichsfreiherrenstand erhoben*, Jahrbuch des Geschichtsverein Baesweiler 2012, č. 2, s. 29-45.
- SALM-SALM, Prinz Emanuel zu, *Die Entstehung des fürstlich Salm-Salm 'schen Fideikommisses unter besonderer Berücksichtigung der vor den höchsten Reichsgerichten geführten Prozesse bis zum Pariser Brüdervergleich von 5. Juli 1771*, Münster 1996.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (= Monographia historica 11).
- SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr v polovině 17. století očima nejvyššího hofmistra arciknížete Leopolda Viléma. Deník Jana Adolfa ze Schwarzenberku z roku 1657*, Folia Historica Bohemica 27, 2012, č. 2, s. 263-314.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Johann Adolf et Ferdinand, deux carrières de Courtisan*, in: Olivier Chaline – Ivo Cerman (edd.), *Les Schwarzenberg. Une famille dans l'histoire de l'Europe XVIe – XXIe siècles*, Paris 2012, s. 65-79.
- SCHREIBER, Renate, „Ein Galeria nach meinem Humor.“ *Erzherzog Leopold Wilhelm*, Wien 2005 (= Schriften des Kunsthistorischen Museum 8).

- SCHWARZ, Henry Frederik, *The Imperial Privy Council in the Seventeenth Century. With a Supplement Henry Frederik Schwarz and John I. Coddington, The Social Structure of the Imperial Privy Council 1600-1674*, Cambridge 1943.
- SCHWARZENBERG, Karl zu, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg*, Neustadt an der Aisch 1963 (= Veröffentlichungen der Gesellschaft für fränkische Geschichte IX. Darstellungen aus der fränkischen Geschichte 16).
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe, Thesen, Forschungsperspektiven*, Zeitschrift für historische Forschung 31, 2004, s. 489-527.
- TLAMSOVÁ, Hanka, *Marie Justina ze Schwarzenberku. Obraz (nemocné) šlechtičny v polovině 17. století*, České Budějovice 2012 (Bakalářská práce).
- VÁLKA, Josef, *Barokní slavnosti*, in: Zdeněk Hojda (ed.), *Kultura baroka v Čechách a na Moravě*, Praha 1992, s. 53-63
- VÁLKA, Josef, *Homo festivans*, in: Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= Opera historica 8), s. 5-19.
- VÁLKA, Josef – ŠTĚDRŇ, Miroslav, *Svátky a slavnosti v dějinách kultury*, Opus musicum 17, 1985, s. 289-297.
- VOCELKA, Karel – POHL, Walter, *Habsburkové – historie jednoho evropského rodu*, Praha 1996.
- VOCELKA, Karl – HELLER, Lynne, *Život Habsburků. Kultura a mentalita jednoho rodu*, Praha 2012.
- ZÁLOHA, Jiří, *O původu Schwarzenberků*, Obnovená tradice 12, 2001, s. 56.
- ZÁLOHA, Jiří, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*, Hluboká nad Vltavou 1991.
- ŽUPANIČ, Jan, *Nová šlechta rakouského císařství*, Praha 2006.

IX. Obrazové přílohy

1. Úvodní strana dobového pojednání o historii Řádu zlatého rouna *Le Blason Des Armoiries de tous les Chevaliers de l'ordre de la Toison d'or depuis la premiere institution jusques à present* [převzato z Jean Baptiste MAURICE, *Des Armoiries de tous les Chevaliers de l'ordre de la Toison d'or depuis la premiere institution jusques à present*, Bruxelles 1667].
2. Portrét burgundského vévody Filipa III. Dobrého přibližně z roku 1450 [převzato z http://fr.wikipedia.org/wiki/Philippe_III_de_Bourgogne].
3. Řád zlatého rouna [převzato z http://fr.wikipedia.org/wiki/Ordre_de_la_Toison_d'or].
4. Portrét Jana Adolfa ze Schwarzenberku [převzato z Olivier CHALINE – Ivo CERMAN (edd.), *Les Schwarzenberg. Une famille dans l'histoire de l'Europe XVIe – XXIe siècles*, Paris 2012].
5. Titulní list *Relation des Ceremonies, pour la Reception de l'ordre de la Toison d'or* [SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355].
6. Titulní strana *Ceremonies de l'ordre de la Toison d'or tenues en la ville d'Utrecht, par l'Empereuer Charles V.* [SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 355].

Obr. 1 Úvodní strana dobového pojednání o historii Řádu zlatého rouna *Le Blason Des Armoiries de tous les Chevaliers de l'ordre de la Toison d'or depuis la premiere institution jusques à present.*

Obr. 2 Burgundský vévoda Filip III. Dobrý, zakladatel Řádu zlatého rouna.

Obr. 3 Zlatý řetěz s beránčím rounem

Obr. 4 Jan Adolf ze Schwarzenberku

Relation des Ceremonies, pour la Reception de l'Ordre de la Toison d'Or, de
Messieurs les Marquis Sfondrato, de Montafie; Comte de Buquoy, et de
Schwartzenberg; Commis a Monseigneur le Comte d'Isenburg et de Frensbach
Par le Roy nostre sire, Chef, et Souuerain dudit Ordre

Premierement la veille du jour assigné pour ceste
solemnité se fera a la maison du ch^lr Commis, et
Vicaire de sa Ma^{te} (a scauoir apres midy) l'acte de
la deliurance de la lettre de sa Ma^{te} esrite auidict
Cheualier esleuz, et du liure des Statutz dudit Ordre
En presence des ch^lrs Confreres, et a cest effect, Les
ch^lrs esleuz y viendront a l'heure designée, trouuer
le ch^lr Commis, comme aussi fera le Conseiller, et
Premier Roy d'Armes de sa Ma^{te} dit Thoison d'or.

Estans entrez lesdicts ch^lrs Confreres, dans la Chambre
dudit Ch^lr Commis, ledict Thoison d'or, apres y
auoir fait ses cumplimens deliurera reuerement
auidict Ch^lr Commis, premierement les Lettres
Royales, pour chacun des trois ch^lrs Esleuz, et
selon le rang, qui compete a chacun d'eux,
ledict cheualier Commis, les leur presentera de sa
main, en parlant a tous jointement de la sorte
come s'ensuyt,

Le Roy, Chef & Souuerain de cest Ordre
Vous donne a entendre par ceste Lettre,
Que pour faire paroistre son affection et
bonne Volonté, en vostre endroit, et ce
quil estime voz merites, et Vertus, Il vous

Obr. 5 Titulní list Relation des Ceremonies, pour la Reception de l'ordre de la Toison
d'or

I.

CEREMONIES DE L'ORDRE
DE LA
TOISON D'OR,
TENUES
EN LA VILLE D'UTRECHT,
PAR
**LEMPEREUR
CHARLES V.**

Endredy premier jour de Janvier 1545.
 ffile de Rome Sa Majesté estant en la Cité
 d'Utrecht ayant les ans precedens nommé,
 & esleu ce lieu pour tenir & celebrer le Chap-
 pitre general de l'Ordre de la Toison d'or con-
 voquez tous les Chevalliers Confraires pour
 s'y trouver ayant prins certain jour avecq
 les Princes pour commencer iceluy Ordre & ayant receu pouvoir
 & procuration des absens fut determiné que les premieres Vespres
 se commenceroient le Sammedy second jour dudit mois ou envi-
 ron trois heures apres midy lesdits Chevalliers furent assemblez en
 Court en une chambre à ce deputée & avec eux les quatre Officiers
 dudit Ordre à scavoit Chancelier, Tresorier, Greffier & Thoison
 d'or ou ils s'accoustrarent en Robets longues de fatin ou de damas
 rouges

Obr. 6 Titulní strana *Ceremonies de l'ordre de la Toison d'or tenues en la ville d'Utrecht, par l'Empereur Charles V.*